

”Finland! Så jag ville ropa”

Keskustelu Suomesta ja skandinavismista Emil von Qvantenin tekstissä *Fennomani och Skandinavism* sekä Ruotsin lehdistössä vuonna 1855

Minna Aula

Pro gradu -tutkielma

Euroopan ja maailman historia

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Euroopan ja maailman historia

Minna Aula

“Finland så vilde jag ropa!” Keskustelu Suomesta ja skandinavismista Emil von Qvantenin tekstissä *Fennomani och Skandinavism* sekä Ruotsin lehdistössä vuonna 1855.

Sivumäärät: 61 s.

Tutkin tässä Pro Gradu työssä skandinavismin ajatusta suomalaisen Emil von Qvantenin kahdessa pamfletissa otsikoilla *Fennomani och Skandinavism* sekä Ruotsin sanomalehdistössä vuonna 1855. Näissä pamfleteissa von Qvanten käsittelee Suomen tilannetta Venäjän vallan alla ja antaa ehdotuksen, jonka mukaan Suomi tulisi irrottaa Venäjän vallasta ja liittää osaksi Skandinaavista unionia. Suomen lisäksi tähän unioniin kuuluisivat Ruotsi-Norja ja Tanska.

Lisäksi tutkin miten ruotsalaiset sanomalehdet *Aftonbladet* sekä *Svenska tidningen* vastaavat von Qvantenin teksteihin. Tutkin millaista kieltä he käyttävät puhuessa Suomesta ja miten he reagoivat ajatukseen Suomen liittämistä itsenäisenä osana osaksi Ruotsia.

Von Qvanten viittaa kielenkäytöllään vahvasti Ruotsin menneisyyteen ja pyrkii sitä hyväksikäyttämällä herättämään tunteita ruotsalaisissa lukijoissaan. Hän pyrkii näin vaikuttamaan ruotsalaisten ajatuksiin menneisyydestään suurvaltana ja herättämään halua taistella Venäjää vastaan.

Lehdistö ottaa vastaan von Qvantenin ja laajemmin fennomaanien kirjoitukset Suomen kehityksestä hyvin epäileväisenä. Lehdistö epäilee Suomen kansallisuusaatteen kehityksen vakaavuutta. Lehdistö myös pitää Suomen menneisyyden etsimistä ja Ruotsin merkityksen vähentämistä kiittämättömyytenä kaikesta siitä kehityksestä, jota alue on kokenut Ruotsin vallan aikana.

Avainsanat: skandinavismi, nationalismi, Krimin sota, lehdistö, fennomania

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Taustoitus skandinavismiin ja Emil von Qvantiiniin	4
1.2	Tutkimustilanne	7
1.3	Tutkimuskysymys, alkuperäisaineisto ja lehdistö	8
2	Suomi oma kansanaan: suhtautuminen Suomen kehitykseen	13
2.1	Menneisyyden käyttö: kuvaa suomalaisesta kansasta	13
2.2	Kieli ja sivistys Suomen kehittäjinä	21
3	Suomen liitto Skandinaviaan	31
3.1	Venäjän vastustus, Ruotsin neutraalisuus ja Krimin sota	31
3.2	Suomi liitettävä, ei vallattava	41
4	Lopuksi	54
	Lähteet	58

1 Johdanto

1.1 Taustoitus skandinavismiin ja Emil von Qvanteniin

Finland! Så jag ville ropa och från eder allihopa. Få ett svar ur hjärtats grund

Näin kirjoitti C.V.A Stranberg salanimellä Talis Qualis vuonna 1845 skandinaavisten opiskelijoiden kokouksessa Ruotsin Lundissa.¹ Skandinavismia kannattavien opiskelijoiden kokoukset, joissa pidettiin intohimoisia puheita yhdistyneen Skandinavian puolesta, elivät kulta-aikaansa 1800-luvun puolivälissä. Myös Suomi esiintyi usein näissä puheenvuoroissa. Hohdokkaat ajatukset Suomen takaisinvaltaukselta ja tästä iloitsevasta Suomen kansasta kääntyivät pian kuitenkin kiihkeäksi keskusteluksi Ruotsin lehdistön ja Suomen fennomaanien kanssa. Ruotsissa huomattiin pian, etteivät kaikki Suomessa muistele Ruotsin valtaa hyvällä ja että Suomessa on leviämässä uusi, maan oma kansallisuusaate, jonka suunnitelmiin Ruotsi ei kuulu.

1800-luvun alkupuolella alkoi erityisesti Ruotsissa ja Tanskassa herätä aate pohjoisen Euroopan ja erityisesti Skandinavian yhdistämisestä. Tätä aatetta nimitetään skandinavismiksi tai pan-skandinavismiksi ja sen keskeinen idea on Tanskan, Ruotsin ja Norjan yhdistämisestä yhdeksi yhteiseksi liittovaltioksi. Skandinavistien joukossa löytyi myös monia, jotka kokivat sympatiaa Suomea kohtaan ja näkivät Suomen yhä Ruotsin velvollisuutena.² 1840-luvulla Suomi herätti laajaa keskustelua Ruotsin lehdistössä. Lehdissä alkoi esiintyä tiuhaan niin ruotsalaisten kuin suomalaisten kirjoittamia kommentteja siitä, haluaisiko Suomi takaisin osaksi Ruotsia. Tähän niin kutsuttuun pamflettisotaan otti osaa Suomessa esimerkiksi J.V. Snellman, joka vastusti liittoa ankarasti.³ Skandinavismi herätti keskustelua myös Suomessa, vaikka sitä vahvasti sanomalehdistä sensuroitiin.⁴ Eräs Suomesta Ruotsiin muuttanut fennomanian ja skandinavismien kannattaja Emil von Qvanten oli kiinnostunut näiden kahden aatteen yhdistämisestä ja julkaisi vuonna 1855 poliittisen pamfletin *Fennomani och Skandinavism*. Tulen tässä Pro Gradu työssä tutkimaan, miten von Qvanten kertoo Suomen tilanteesta sekä miten ruotsalaisessa sanomalehdistössä kirjoitettiin pamfletista ja Suomen asemasta yleisesti.

Skandinavismin alkuperäisenä inspiraationa toimi Götiska förbundet, 1810 Ruotsissa perustettu kerho, jossa opiskelijat jakoivat ajatuksia Skandinavian historiasta ja vanhoista

¹ Wrangel, 1939, 379.

² Barton 2009, 165.

³ Barton 2009, 166–167.

⁴ Barton 2009, 172.

skandinaavisista myyteistä.⁵ Skandinavismi sai alkunsa 1830-luvulla ensin ajatuksina kulttuurisesta yhteistyöstä Ruotsin ja Tanskan välillä. Ajatus ei ollut täysin uusi. Ruotsi, Tanska ja Norja olivat muodostaneet aiemmin Kalmarin unionin vuosina 1397–1523. Kuitenkin Ruotsi ja Tanska olivat samalla myös olleet toisilleen vihamielisiä kansoja vuosisatojen ajan.⁶ Maiden jaettu historia, kieli ja kulttuuri alkoi kuitenkin herättää kiinnostusta yhteisestä unionista. Vähitellen ajatukset unionista muuttuivat konkreettisemmiksi ja poliittisemmiksi. 1840-luvulla maiden poliittinen yhteistyö korostui entisestään.⁷ Tähän vaikutti erityisesti sota Tanskan ja Saksan välillä, joka ajoi Ruotsin tilanteeseen, jossa sen oli harkittava omaa puolueettomuuttaan.

Skandinavismi alkoi 1840-luvun lopulla kehittyä laajemmaksi ja poliittisemmäksi ajatukseksi liittovaltiosta. Skandinavismin aate oli erityisen suosittu opiskelijoiden keskuudessa, ja opiskelijat järjestivät useampia suuria opiskelijatapaamisia (Studentmöte), joissa keskusteltiin skandinaavisesta yhtenäisyydestä ja pidettiin intohimoisia puheita aiheesta. Näitä tapahtumia järjestettiin eri opiskelija kaupungeissa Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa ja niihin kerääntyi suuria määriä opiskelijoita kaikista näistä maista sekä toisinaan myös Suomesta.⁸ Skandinavismin aatteen perustana oli ajatus, että liitossa olevien maiden tulisi olla vapaita ja itsenäisiä. Tämä nosti esiin hyvin keskeisen ongelman skandinavismin sisällä, Norjan tilanteen. Norja ja Ruotsi muodostivat yhdessä liiton Ruotsin kruunun alla. Tämä herätti monissa skandinavisteissa pohdintaa, tuleeko Norjan ja Ruotsin ensin rikkoo oma liittoonsa ja liittyä skandinaaviseen liittoon omina itsenäisinä alueinaan. Osa norjalaisista skandinavisteista pelkäsi Skandinaavisen liiton vievän Norjalta entisestään valtaa päättää omista asioistaan, kun taas toiset näkivät sen mahdollisuutena Norjalle liittyä liittoon omana itsenäisensä osanaan.⁹

Skandinavistisiin aatteisiin vaikutti myös hyvin vahvasti Krimin sodan syttyminen vuonna 1853 ja erityisesti sen leviäminen lähelle Ruotsin rajaa Itämerelle. Vaikka Suomesta ja Suomen vapautuksesta oli jo 1840-luvulla kirjoitettu laajasti, nousi Suomen mahdollinen liittäminen takaisin osaksi Ruotsia sodan myötä esiin aivan uudella tavalla. Von Qvantenin teokset liittyvät vahvasti juuri tähän keskusteluun. Ruotsi julistautui heti sodan alussa neutraaliksi, mutta keskustelua sotaan liittymisestä käytiin kiivaasti ja molemmat Ranska sekä Iso-Britannia pyrkivät

⁵ Barton, 2009, 164–165.

⁶ Burman, 2008, 252.

⁷ Burman, 2008, 250–251.

⁸ Björk-Winberg 2021, 20.

⁹ Harvard & Hillström 2013, 77.

saada Ruotsia puolelleen sotaan.¹⁰ Ruotsin kuninkaassa Oskar I ei täysin vastustanut ajatusta sotaan liittymisestä ja asia eteni neuvotteluihin Ruotsin liittymisestä osaksi sotaa. Tämä ei käytännössä koskaan kuitenkaan toteutunut ja sota päättyi Pariisin rauhaan maaliskuussa 1856 ennen kuin Ruotsi ehti osallistua sotaan.¹¹ Tutkijan Arnold Bartonin mukaan Ruotsi vahvisti Krimin sodan jälkeen entisestään päätöstään pysyä täysin neutraalina, mikä johti myös Suomeen kohdistuneen kiinnostuksen vähentymiseen. Myöhemmin 1860-luvulla Suomessa esimerkiksi suomen kielen aseman vahvistuminen loi entistä suurempaa rakoa suomalaisten fennomaanien ja naapurimaassa vaikuttavien skandinavienvälille. Suomi lähti entistä vakaammin etsimään mahdollisuuksia suurempaan autonomisuuteen Venäjän kautta.¹²

Emil von Qvanten (1827–1903) oli Suomessa syntynyt runoilija. Hän kirjoitti monia nationalistisia runoja Suomessa kuten esimerkiksi *Suomi säng* (1842) (Suomen laulu), joka sisältyy hänen kirjoittamaansa runokalenteriin *Lärkan* (Leivonen). Myöhemmin Fredrik Pacius sävelsi Suomen laulun yhä tänä päivänä tunnetuksi kuorolauluksi.¹³ Von Qvanten runot saivat vahvasti inspiraatiota Johan Ludvig Runebergistä, ja niissä näkyy erityisesti teemana romantisoitu kuvaus luonnosta ja Suomen kansan identiteetin rakennus.¹⁴ Von Qvanten ei nähnyt kielikysymystä Suomessa ongelmana, vaan näki että maa voisi kehittyä kaksikielisenä.¹⁵ Von Qvanten muutti vuonna 1853 Ruotsiin ja siellä asuessaan julkaisi poliittisen pamflettinsa *Fennomani och Skandinavism*. Tämän teoksen ja useita muita tekstejään von Qvanten kirjoitti pseudonimen Peder Särkilax alla.¹⁶ Skandinavismiin viittaavien kirjoitustensa takia von Qvantenin paluu Suomeen kiellettiin ja hän vietti lopun elämänsä Ruotsissa ja Italiassa. Ruotsissa hän toimi Kaarle XV:n hovikirjastonhoitajana vuosina 1864–1872.¹⁷

Von Qvanten jatkoi Ruotsissa eläessään kirjoituksia Suomesta ja erityisesti Suomen vapauttamisesta Venäjän vallasta. Hänen Suomea koskevia kirjoituksia julkaistiin sanomalehdissä 1860-luvulla esimerkiksi Ranskassa ja Iso-Britanniassa.¹⁸ Von Qvantenin kirjoituksia kritisoitiin Suomessa monien fennomaanien toimesta ja esimerkiksi J.V Snellman kritisoi hänen

¹⁰ Barton 2009, 172.

¹¹ Barton 2009, 179–180.

¹² Barton 2009, 181.

¹³ Biografiskt lexikon för Finland, von Qvanten, Emil.

¹⁴ Björk-Winberg 2021, 23.

¹⁵ Barton 2009, 175.

¹⁶ Barton 2009, 175.

¹⁷ Biografiskt lexikon för Finland, von Qvanten, Emil.

¹⁸ Ibid.

tekstejään ankarasti. Monien fennomaanien mielestä, von Qvanten ei ottanut kirjoituksissaan huomioon suomenkielistä väestöä tai Suomen mahdollisuuksia suurempaan itsenäisyyteen Venäjän kautta.

1.2 Tutkimustilanne

Skandinavismmin tutkimuksessa aihe on usein jakautunut kahteen eri aikaan. Aikaan ennen vuotta 1864 ja aikaan sen jälkeen. Tämä jako on tehty Saksan ja Tanskan välillä syttyneen sodan alun kohdalle. Aikaa ennen vuotta 1864 on kuvailtu muodostuneen ideaalisista visioista skandinaavisesta liitosta, joka yhdistää vapaita ja itsenäisiä kansoja. Sodan syttymisen jälkeen yritykset yhdistää maita ovat toimineet usein kulttuurillisilla perusteilla.¹⁹ Tähän aikaan myös ajatukset Suomen mahdollisesta liittämisestä Skandinaviaan alkoivat hiipua, joka asettaa oman tutkimukseni mielenkiintoiseen tilanteeseen, jossa von Qvantenin tekstit on julkaistu tämän niin sanotun ensimmäisen puolen loppuajoilla ja niitä ennen on lehdistössä käyty vilkasta keskustelua Suomen tilanteesta.

Skandinavismia ja sen historiaa on erityisesti tutkittu Ruotsissa ja Tanskassa, jossa sen vaikutusvalta oli suurimmillaan. Sen tutkimus yleensä sitoutuu vahvasti nationalismin historiaan. Yksi ensimmäisiä kattavia teoksia koskien skandinavismia on Åke Holmbergin väitöskirja vuodelta 1946 *Skandinavismen i Sverige vid 1800-talets mitt (1843–1863)*. Skandinavismi on kuitenkin jäänyt monilta osin hyvin tutkimattomaksi aiheeksi ja se alkoi herättää varovaista kiinnostusta tutkimuksen parissa 1990-luvulla. Pohjoismaiden ulkopuolella yhdysvaltalainen historioitsija Arnold Barton on keskittynyt tutkimaan laajasti Ruotsin historiaa Yhdysvaltojen kontekstin kautta sekä myös Skandinavismmin historiaa ja erityisesti Norjan tilannetta skandinavismi aatteessa. Uudempaa tutkimusta aiheesta edustaa Magalena Hillströmin ja Hanne Sandersin toimittama *Skandinavism. En Rörelse och en idé under 1800-talet*, jonka artikkelissa tutkitaan laajasti skandinavismia eri näkökulmista.

Suomen osuutta skandinavismi liikkeessä on tutkittu vähäisesti. Mikko Juva on kirjoittanut artikkelin Suomesta ja skandinavismista *Historisk tidskrift* julkaisussa 1957. Uudempana tutkimuksena väitöskirjatutkija Mikael Björk-Winberg on tutkinut skandinavismia Suomen näkökulmasta ja nimenomaan Emil von Qvantenin roolia skandinavismmin historiassa. Björk-

¹⁹ Harvard & Hillström 2013, 76.

Winberg on kirjoittanut laajasti Suomen yhteyksistä skandinavismiin sekä von Qvantenin kosmopoliittisista suhteista Venäjän valtaa vastustaneisiin hahmoihin esimerkiksi Puolassa. Tätä aihetta Björk-Winberg käsittelee kattavasti artikkelissaan *Emil von Qvanten, Mikhail Bakunin and Pan-national activist networks*. Suomen ja Ruotsin suhdetta 1800-luvulla on kuitenkin tutkittu niin Suomessa kuin Ruotsissa, tästä mainittava teos on esimerkiksi Max Engmanin *Pitkät jäähyväiset*, joka tarkastelee hyvin laajasti Suomen ja Ruotsin eroamista ja maiden suhteita vuoden 1809 jälkeen.

Mediahistorian näkökulmaa skandinavismiin on tutkittu useissa artikkeleissa kuten esimerkiksi Jonas Harvardin ja Magdalena Hällströmin artikkeli *Media Scandinavism: Media Events and the Historical Legacy of Pan-Scandinavism*. Tämä artikkeli keskittyy tutkimaan miten muutokset mediassa vaikuttivat skandinavistisien ajatusten leviämiseen. Artikkelin käyttäjä mediahistorian teoriaa media tapahtumista ja käsittelee opiskelijoiden järjestämiä tapaamisia media tapahtumana, jonka ympärille kietoutuu hyvin laajaa keskustelua lehdistössä ja muussa mediassa. Tämä artikkeli on osa laajempaa teosta, joka käsittelee mediahistoriaa Pohjoismaissa, *Communicating the North: Media Structures and Images in the Making of the Nordic Region*. Ruotsin sanomalehdistöstä yleisesti löytyy kiitettävä määrä tutkimusta, erityisesti hyvin suositun *Aftonbladet* lehden historiasta on kirjoitettu kattavasti. Ruotsin lehdistöä tutkineista henkilöistä esille voi ainakin nostaa Karl Erik Gustaffsonin sekä Per Rydén, joiden käsialaa on muun muassa teos *A History of the Press in Sweden*,

Tutkielmaa hyvin lähelle tulevaa aihetta, Krimin sotaa, on tutkittu hyvin kattavasti monesta eri näkökulmasta ja monen eri valtion näkökulmasta. Tässä tutkielmassa korostuvat sodan vaiheet Itämerellä ja niitä koskeva tutkimus nousee myös keskiöön. Ruotsin asemaa Krimin sodassa sekä Ruotsin neutraaliutta on tutkinut kattavasti ruotsalainen Mikael af Malmberg teoksena *Neutrality and State-building in Sweden*. Suomen asema sodassa ja erityisesti siviilien asema taas nousee keskiöön Eero Auvisen vuonna 2015 valmistuneessa väitöskirjassa *Krimin sota, Venäjä ja suomalaiset*.

1.3 Tutkimuskysymys, alkuperäisaineisto ja lehdistö

Tässä tutkielmassa tarkastelen miten Suomea ja skandinavismia käsiteltiin lehdissä 1850-luvun Ruotsissa. Tutkin millaista kuvaa von Qvantenin teos, pyrkii antamaan ruotsalaisille Suomesta ja mikä taas on ruotsalaisen median vastaus tähän. Alakysymyksenä toimii miten vuorostaan

Von Qvanten ja toisaalta sanomalehdistö, kuvailevat Suomen tilannetta ja kehitystä. Toisena alakysymyksenä toimii, miten nämä kaksi lähdettä puhuvat Suomen osasta skandinavismissa Krimin sodan ja Ruotsin neutraalisuuden varjossa. Tarkastelen millaista kieltä nämä lähteet käyttävät sekä millaisten motiivien kautta ne pyrkivät vaikuttamaan.

Ruotsalaisessa lehdistössä käytiin runsaasti keskustelua skandinaavisista aatteista ja Ruotsin osuudesta Krimin sotaan. Sotaan puuttumista toisaalta vastustettiin ja toisaalta kannatettiin ja jotkut näkivät sotaan osallistumisen Ruotsin velvollisuutena. Erityisesti Suomen tilanne herätti paljon keskustelua, sodan alettua näkyä myös Itämerellä ja lähellä Ruotsin rajoja. Suomen tilanteesta yleisesti Venäjän vallan alla keskusteltiin paljon ja esitettiin ajatuksista, tulisiko Suomi pyrkiä vapauttamaan Venäjästä ja liittää osaksi läntistä Eurooppaa. Tämän keskustelun keskuudessa elivät myös kysymykset siitä, miten Suomen niin sanottu vapauttaminen tulisi tehdä.

Alkuperäisaineistona tässä tutkimuksessa käytän Emil Von Qvantenin *teoksia Fennomani och skandinavism* sekä sanomalehtiä *Aftonbladet ja Svenska Tidning*. Von Qvantenin teos on Zacharias Hæggström kustantama vuonna 1855 julkaistava poliittinen pamfletti, joka jakautuu kahteen eri vihkoon. Vihoista ensimmäinen on nimeltään *Första häftet. Om Finland och dess sednaste utveckling* ja se on julkaistu vuoden 1855 keväällä. Tässä vihossa Von Qvanten pyrkii kuvailemaan Suomen tilannetta ja kehitystä Ruotsin vallasta irtautumisen jälkeen. Erityisesti vihossa kuvaillaan suomen kielen ja kulttuurin kehitystä sekä suomalaisen nationalismin ja identiteetin syntyä. Toinen vihko taas on julkaistu saman vuoden loppu kesästä ja on nimeltään: *Sednare häftet. Kunna Sverige och Finnland åter förenas?* Tämä vihko keskittyy pohtimaan kysymyksiä siitä kannattaisiko Ruotsin ottaa osaa Krimin sotaan ja erityisesti vastustaa Venäjää Itämerellä. Kirjan tärkein pyrkimys on esittää perusteluita, miksi Suomi tulisi liittää uudestaan osaksi Ruotsia ja näin myös läntistä Eurooppaa. Molemmat pamfletit kustantaisi tukholmalainen kustantamo Zacharias Hæggström. Kustantamo tuotti hyvin laajasti erilaista kirjallisuutta. Erityisesti yhtiön tuotantoon kuuluivat Ruotsin historiaa ja luonnontiedettä koskevat kirjat. Kirjapainon omistaja, Zacharias Hæggström teki myös 1840-luvulla yhteistyötä *Aftonbladetin* perustajan Lars Johan Hiertan kanssa.²⁰

²⁰ Svenskt biografiskt lexikon, Zacharias Hæggström.

Aftonbladet on vuonna 1830 Lars Johan Hiertan perustama liberaali sanomalehti. Lehti kritisoi usein avoimesti virkamiehiä, hallintoa ja kuningasta. Lehti saikin näin paljon kritiikkiä osakseen ja sen julkaisu kiellettiin useaan kertaan.²¹ Vuonna 1852 *Aftonbladetin* omistajuus siirtyi Carl Fredrik Bergstedtille, joka jatkoi lehden liberaalia linjaa, mutta otti kuitenkin maltillisemmän linjan. Hän pyrki tekemään lehdestä vakavamman.²² Tähän aikaan *Aftonbladetin* yksi toimittajista oli August Sohlman. Hän oli innokas nationalisti ja skandinavismien kannattaja.²³ Hän oli myös aktiivisena Suomi-kysymyksen äärellä ja kannatti Suomen valtaamista takaisin osaksi Ruotsia. Hän julkaisi myös aiheesta teoksen Suomessa *Det unga Finland*, joka toimi vastineena Emil Von Qvantenin pamfleteille. *Aftonbladet* oli 1800-luvun puolivälissä myös yksi laajemmin luettuja lehtiä Ruotsissa, joka tekee siitä vaikutusvaltaisen ajatusten levittäjän.²⁴

Lehdessä kirjoitti 1850-luvulla aktiivisesti myös A. O Wallenberg. Wallenberg ja Sohlman olivat molemmat aktiivisia toimittajia *Svenska tidningenin* edeltäjässä *Boressa* ennen lehden muuttumista konservatiivisempaan suuntaan.²⁵ *Aftonbladet* saavutti 1840-luvulla suurimman levikin kaikista Ruotsin lehdistä tänä aikana, parhaimmillaan lehteä painettiin 9000 kappaletta. Vaikka tämä levikki koki ankaran kolahduksen Hiertan jättäessä lehden 1851, oli sen levikki silti edelleen suuri moniin muihin lehtiin verrattuna.²⁶ Lehden suurin lukijakunta oli kaupungeissa asuvat liikemiehet sekä nuorempi porvaristo. Lehti oli monien lukijoiden saavutettavissa, on arvioitu, että yhden lehden luki yhteensä noin 10 ihmistä, koska niitä oli esillä erilaisissa julkisissa paikoissa, ravintoloissa ja kahviloissa. Kuitenkin lehti oli myös yksi Ruotsin kalleimmista sanomalehdistä. Tämän ja heikon lukutaidon vuoksi lehti ei todennäköisesti saavuttanut köyhempää väestöä kovinkaan laajasti.²⁷

Svenska tidningen tai koko nimeltään *Svenska Tidningen. Dagligt Allehanda i Stockholm* oli Johan August Hazeliuksen vuonna 1851 perustama lehti, jonka linja oli *Aftonbladettiin* verrattuna konservatiivisempi. Lehti oli myös lyhytikäisempi ja sen julkaisu päättyi vuonna 1859. *Svenska tidningen* oli jatkoa *Bore Dagligt Allehanda i Stockholm* nimiselle lehdelle.²⁸ Lehteä julkaistiin kahdesti päivässä kuutena päivänä viikossa aamujulkaisuna ja iltajulkaisuna.

²¹ Svenskt biografiskt lexikon, Lars Johan Hierta.

²² Gustaffson & Rydén 2010, 88.

²³ Svenskt biografiskt, P August F Sohlman.

²⁴ Barton 2009, 177.

²⁵ Fredriksson & Strand -6 Hadenius & Gustaffson 1980, 119.

²⁶ Gustafsson & Rydén 2010, 75.

²⁷ Fredriksson & Strand & Hadenius & Gustaffson 1980, 44.

²⁸ Westrin 1909, 147–148.

Svenska tidningenistä ei ole yhtä tarkkoja arviota mikä lehden levikki on ollut. Todennäköisesti noin 500–600 kopiota, joka oli konservatiivisemmille lyhytikäisille lehdille 1850-luvulla keskimääräinen levikki. Nämä lehdet saivat usein rahallista tukea valtiolta.²⁹ *Svenska tidningen* oli näistä konservatiivisista monarkiaa tukevista lehdistä poikkeava, sillä lehti ei saanut tätä rahallista tukea ja oli melko itsenäinen hallinnosta.³⁰ Tämä saattoi mahdollistaa sen, että lehti ei tukenut kaikkia liberaalimman kuningas Oskar I ajatuksia.

Lehdistä päädyin valitsemaan nimenomaan *Aftonbladetin* ja *Svenska tidningin*, koska pamflettien julkaisun aikana, nämä kaksi lehteä kirjoittivat huomattavasti enemmän von Qvantenin teoksesta, kuin mitkään muut ruotsalaiset sanomalehdet. Tutkin von Qvantenin tekstejä kommentoivia artikkeleita ja niitä tapoja, joilla lehdet kommentoivat pamfletteja sekä Suomen tilannetta. Vertailemalla näitä lähteitä, pyrin tutkimaan, miten ruotsalaisessa sanomalehdistössä käsiteltiin Suomen tilannetta ja sen suhdetta skandinaaviaan. Lehtien artikkelit aiheesta painottuvat niin, että *Aftonbladet* kirjoittaa aktiivisesti ensimmäisestä pamfletista, mutta ei julkaise yhtäkään artikkelia, joka kommentoisi suoraan sarjan toista pamflettia. *Svenska tidningen* kommentoi molempia pamfletteja, mutta käyttää erityisesti paljon aikaa myöhemmän pamfletin käsitteeseen. Lehtien välillä on havaittavissa keskustelua ja Suomi sekä skandinavismi nousevat esiin toistuvina teemoina koko vuoden molemmissa lehdissä. *Svenska tidningenin* artikkeleista on mielenkiintoista huomata, että osa von Qvantenin pamfletteja kommentoivista teksteistä vie huomattavan tilan lehdestä, melkein kokonaisen sivun nelisivuisesta lehdestä. Pamflettien käsitteily nähtiin lehden toimituksessa selvästi tarpeeksi kiinnostavana ja tärkeänä aiheena että sille voitiin antaa näin huomattava määrä tilaa lehdestä.

Aftonbladet ja *Svenska tidningen* olivat keskenään kilpailevia lehtiä. Moni niin konservatiivien kuin liberaalien leirissä koki *Aftonbladetin* liian radikaalina lehtenä ja sen vastapainoksi perustettiin useita maltillisliberaaleja sekä konservatiivisia lehtiä. *Aftonbladetin* kerätessään suosiota 1930- ja 40-lukujen vaihteessa Ruotsin kuningas Karl XIV tuki vahvasti konservatiivista lehteä *Svenska Biet*. Lehti jäi kuitenkin lyhytikäiseksi. Karl XIV:n poika Oskar I ei kuninkaaksi tultuaan enää jatkanut lehden tukemista. Hänet tunnettiin huomattavasti liberaalimpana kuin isänsä.³¹ Myös maltillisliberaalit lehdet pyrkivät tasaamaan kenttää *Aftonbladetin* kanssa, joka 40-luvun kuluessa kasvatti suosiotaan huimaa vauhtia. A. O Wallenberg pyrki perustamaan

²⁹ Fredriksson & Strand & Hadenius & Gustaffson 1980, 44.

³⁰ Gustafsson & Rydén & Nordmark & Johannesson & Petersson 2001, 107–108.

³¹ Gustafsson & Rydén 2010, 78.

Bore. Veckotidning i Stockholm lehden *Aftonbladetin* rinnalle maltillisempänä vaihtoehtona liberaalille mielipiteelle. Lehti muuttui 1851 *Svenska tidningeniksi* ja vaihtoi suuntaansa entistä konservatiivisemmaksi.³²

Lehtien välillä tapahtui paljon vastaavaa hyppelyä ja samat henkilöt kirjoittivat useammassa lehdissä. Lehdistön joukossa käytiin paljon keskustelua siitä, millaisia lehtien pitäisi olla. Esimerkiksi *Aftonbladettia* moitittiin usein liian sensaationhakuiseksi ja monet toivoivat vakavammin otettavaa liberaalia lehteä. Lehdistön vaikutus politiikkaan ja ihmisten mielipiteisiin laajeni rajusti ja 1800-luvulla niiden vaikutusvaltaan alettiin kiinnittää enemmän huomioita. Vielä 1850-luvulla ruotsalainen sanomalehdistö ei ollut jakautunut hyvin selkeästi eri puolueita kannattaviin joukkoihin. Lehdet edustivat niiden kirjoittajien näkökulmaa, joka oli yleisesti aina eliittiin kuuluvan toimittajan valitsemaa näkökulmaa. Tämä jakoi lehtiä liberaaleihin ja konservatiivisiin, usein kuninkaan valtaa tukeviin lehtiin, mutta selviä puolue eroja lehdille alkaa kehittyä vasta 1860-luvun jälkeen.³³

Lehtien artikkeleilla ei usein ollut merkittynä kirjoittajan nimeä ollenkaan. Toisinaan artikkeleissa on lopussa erilaisia nimimerkkejä, mutta usein artikkelin mukana ei näy mitään merkintää kuka sen on kirjoittanut. Näin oli kaikkien tässä tutkimuksessa käyttämieni artikkeleiden kohdalla. On kuitenkin mahdollista päätellä ketä kirjoittajat ovat saattaneet olla. *Aftonbladettissa* toimi 1855 päätoimittajan lisäksi ahkerasti August Sohlman, joka oli vankka skandinavismien kannattaja ja joka kirjoitti erityisen paljon Suomeen liittyvistä kysymyksistä. *Svenska tidningenin* mahdollisista kirjoittajista löytyy tietoa niukemmin. Lehden päätoimittajan, Hezeliuksen, lisäksi lehdessä kirjoitti aktiivisesti myös Vilhelm Fredrik Palmblad. Palmblad oli toiminut toimittajana konservatiivisessa ja monarkiaa myötäilevässä *Tiden* lehdessä sen lakkauttamiseen 1851 asti. Tämän jälkeen Palmblad siirtyi kirjoittamaan *Svenska tidningeniin* joka otti *Tidenin* roolin konservatiivisen äänen kannattajana. Palmblad kirjoitti lehtiin ensisijaisesti poliittisia kommentteja ja kirjallisuusarvioita.³⁴ Kirjallisuusarvioita näkyy *Svenska tidningenin* lehdessä lähes joka numerossa ja niiden alta löytyvät myös von Qvantenin teosta koskevat artikkelit. On siis hyvin mahdollista että Palmblad on ollut näiden tekstien takana.

³² Gustafsson & Rydén 2010, 86–87.

³³ Høyer & Pöttker 2005, 75–76.

³⁴ Gustafsson & Rydén & Nordmark & Johannesson & Petersson 2001, 107.

2 Suomi oma kansanaan: suhtautuminen Suomen kehitykseen

Tässä osioissa tulen käsittelemään niitä keinoja, joita von Qvanten käyttää kuvaillessaan Suomessa tapahtunutta sivistyksen ja kansallisen identiteetin nousua ja pyrkii näin todistamaan Suomen olemassaoloa omana kansanaan. Tähän vastauksena tarkastelen, miten ruotsalaiset lehdet *Aftonbladet* ja *Svenska tidningen* vastaavat näihin kuvauksiin Suomesta. Tarkastelen ensin alaluvussa 2.1, miten Von Qvanten puhuu Suomen menneisyydestä Ruotsin vallanalla ja pyrkii vakuuttamaan pamflettinsa lukijaa suomen kansan eroista muihin verrattuna. Tämän lisäksi tuon esille lehdistön vastausta tähän keskusteluun Suomen historiasta.

Alaluvussa 2.2 keskityn tutkimaan miten von Qvanten käsittelee kielikysymystä Suomen tilanteen kohdalla ja miten hän korostaa kielen ja sivistyksen tärkeyttä Suomelle. Von Qvanten kustelee suomen ja ruotsin kielten asemasta Suomessa ja siitä, miten Suomen pitäisi pyrkiä kohti länsi-Eurooppalaista sivistystä. Tähän vastauksena nostan esille tapoja, joilla Ruotsin lehdistö puhuu kielikysymyksistä Suomessa ja ruotsinkielisten identiteetistä Suomessa.

2.1 Menneisyyden käyttö: kuvaa suomalaisesta kansasta

Emil von Qvanten puhuu teoksessaan *Fennomani och Skandinavism, Förra häftet* Suomen tilanteesta Ruotsin vallan päättymisen jälkeen. Hän kuvailee Suomen tilannetta kurjana: maa on siirtynyt pois Ruotsin tuomasta sivistyksestä sekä koulutuksesta ja tullut osaksi vierasta valtaa, Venäjää. Von Qvanten kuvailee Suomen tilannetta todeten että, Suomi, joka ei jaa kulttuuriaan samoin Venäjän kuin Ruotsin kanssa, on jäänyt yksinäiseksi barbaarisen hallinnon alle, joka ei tunne länsimaista sivistystä.³⁵ Von Qvanten kuvaillee Suomen vaiheita Venäjän vallan alla ja Suomen kansallisen identiteetin kehittymistä. Hänen pääajatuksensa on, että Suomen kansa on oma kansansa, jonka tulee saada kehittyä ja löytää oma historiansa. Suomessa oli 1800-luvulla kehittymässä aatteita Suomen kansasta, kielestä ja kulttuurista, joka on yhtenäinen ja erillinen sekä Venäjästä että Ruotsista.

Ruotsalainen media koki fennomanian piirissä leviävät ajatukset suomalaisesta kansasta, jolla on pitkä oma historiansa toisin. *Aftonbladet* lehdessä kirjoitettiin 23. toukokuuta 1855 artikkelissa nimeltä *Om Fennomaniens och Finlands framtid*, että Suomesta on yleensä vaikea puhua

³⁵ Von Qvanten 1855a, 11–12.

omana alueenaan tai kansanaan. Tätä kirjoittaja perustelee esimerkiksi *finne* ja *finland* sanojen käytön hankaluudella, koska sanoilla on monia merkityksiä. Sana kuvaa laajasti Suomen lähialueilla asuvia ihmisiä. Artikkelin huomauttaa, että Suomen kansa on levittäytynyt laajasti ilman varsinaisia rajoja.³⁶ Samoin lehti kommentoi, ettei ole selvää, mitä sanalla milloinkin tarkoitetaan, koska esimerkiksi Norjan kielessä sana *finne* tarkoittaa pohjois-Norjassa asuvia kansoja.³⁷ Lehti pyrkii näin kuvaamaan Suomea laajana alueena, jolla ei ole olemassa selkeitä rajoja. Lehti ei kuitenkaan täysin tyrmää ajatusta suomalaisen kansallisuuden kohoamisesta.

Aikaisemmin samassa artikkelisarjassa lehden kirjoittaja kommentoi, ettei Suomen kulttuurin ja kielen kehitystä saa arvostella Ruotsissa. Lehti korostaa, että suomalainen kansa on Ruotsille rakas ja sen sivistyksen kehitys on tärkeää työtä. Tässä kohtaa lehti mainitsee myös usein esille nousevan teeman, idän ja Venäjän barbarismin.

*--att bibringa Finlands finska befolkning en högre grad af kultur och derigenom tillika en större sedlig motsåndskraft mot den österifrån hotande barbarismen—*³⁸

Lehti näin korostaa suomalaisen sivistyksen kehityksen toimivan keinona vastustaa idän uhkaa. Venäjä mainitaan usein niin, 1850-luvun Ruotsin lehtien artikkeleissa kuin von Qvantenin teksteissä barbaarisena ja sivistyksessä alhaisempaan maana. Voi myös huomata, että artikkelin kirjoittaja puhuu nimenomaan Suomen ”suomalaisen” väestön sivistämisestä. Tämän voi päätellä tarkoittavan Suomessa asuvaa suomenkielistä enemmistöä ja lehti tekee näin eroa suomenkielisen ja ruotsinkielisen väestön välillä. Suomen eliitti koostui 1855 lähes kokonaan ruotsinkielisistä ihmisistä ja heidän nähtiin kantavan Suomessa tätä Ruotsin kulttuurin perintöä.

23. Toukokuuta *Om Fennomanien* artikkeli jatkaa pohdintaa Suomen tilanteesta ja arvostelee keskustelua, jota Suomessa käydään. Lehden mukaan suomalaiset fennomaanit syyttävät liiallisesti ja epäoikeudenmukaisesti Ruotsia suomalaisten oman kansan kehityksen katkaisusta. *Aftonbladetin* artikkelissa todetaan, ettei Ruotsin saapuminen Suomen alueelle ja kuningaskunnan sinne levittäminen millään tavoin voinut keskeyttää Suomen kansan kehitystä, koska mitään Suomen kansaa ei ollut olemassa ennen Ruotsin saapumista.³⁹ Von Qvanten taas kuvaa Suomen

³⁶ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 23.5.1855.

³⁷Ibid.

³⁸ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 5.5.1855.

³⁹ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 23.5.1855.

kansan olleen selkeästi jo oma ryhmänsä, mutta alemmalla kehityksessä. Ruotsin tullessa alueelle, toi se mukanaan vapauden, tavat ja kielen, joiden avulla Suomi on kehittynyt.⁴⁰ Historiaan katsominen on yleinen keino luoda kansakuntaa ja kuvaa kansasta. Suomessa puhkesi 1840-luvulla innostus lähteä tutkimaan Ruotsin historiaa uudella tavalla ja lähteä etsimään sieltä Suomen vaikutusta. Ruotsin historiasta haluttiin löytää merkkihenkilöitä, joita voitaisiinkin mieltää suomalaisiksi.⁴¹ Suomessa syntyneitä uutta historiankatsomusta ei nähty hyvällä Ruotsissa. Lehtien kirjoituksista voi nähdä tyytymättömyyden Suomen kiittämättömyyteen. Lehdistön mukaan Suomi syyllistää Ruotsia turhaan. Suomessa käyty keskustelu historian uudelleen katsomisesta kuumensi tunteita entisestään ja loi eripuraa ruotsalaisen lehdistön ja fennomaanien välille.

Sama artikkeli *Om Fennomanien* jatkaa kuvausta Suomesta ennen Ruotsin valtaa ja kuvaa Suomea alueeksi, jossa on toisilleen vihamielisiä heimoja, jotka eivät millään tavalla rajoitu 1800-luvun Suomen rajojen sisälle. Artikkelin jatkaa vielä, että edelleen Ruotsin vallan aikana Ruotsi joutui selvittämään välejä tappelevien hämäläisten ja karjalaisten välillä.⁴² Lehden artikkelissa korostetaan Ruotsin oikeutta toimia Suomen alueella ja Suomen kansan muodostumista Ruotsin kautta. Lehti huomauttaa, että ajan uusimman tutkimuksen mukaan ruotsalaisia on asunut Suomen etelä ja länsirannikoilla jo kauan ennen Ruotsin vallan saapumista alueelle. Lehti myös jatkaa, että tutkimus myös kertoo teoriasta, jonka mukaan ruotsalaiset ovat saapuneet Ruotsiin Suomen läpi. Tämän teorian mukaan ruotsalaiset ovat asuneet ennen Venäjän läntisillä seuduilla, Suomenlahden lähetyvillä ja ovat siirtyneet sieltä Ruotsiin Suomen ja Ahvenanmaan läpi. Tällöin osa ruotsalaisista jäi Suomen alueelle ja on näin asunut siellä jo pitkiä aikoja. Lehti myös korostaa tätä kansaa germaanisena, ei slaavilaisena.⁴³ Teksteissä on huomattavissa lehtien halua kuvata Ruotsin toimintaa Suomen alueella oikeutettuna kertomalla sen pitkäaikaisuudesta.

Von Qvanten pyrkii teksteissään korostamaan, miten Suomi erottuu omana kansakuntanaan muista. Hän puhuu suomen kielestä ja sen suurista eroista muihin kieliin ja suomalaisten luonteen erilaisuudesta verrattuna muihin kansoihin. Hän nostaa erityisesti esille erot suomalaisen rodun eroista ruotsalaiseen. Käytän tässä tutkimuksessa sanaa *rotu* kuvaamassa sitä kieltä, jota

⁴⁰ Von Qvanten 1855a, 21.

⁴¹ Engman 2018, 82.

⁴² *Om Fennomanien och Finlands framtid*, *Aftonbladet* 23.5.1855.

⁴³ *Ibid.*

Emil von Qvanten käyttää pamfleteissaan perustellessaan Suomen kansan olemassaoloa. Erottelu eri kansojen välillä ja näiden erojen tutkiminen oli 1800-luvulla hyvin yleistä. Teoriat ihmiskunnan jakamisesta eri rotuihin ulkonäön ja luonteenpiirteiden perusteella nousivat kiinteäksi osaksi nationalismia ja kansakuntien rakennusta.⁴⁴

Von Qvantenin mukaan Ruotsin ja Suomen kansa kuuluivat keskenään eri rotuihin. Hänen mukaansa suomalaiset ovat ruotsalaisiin verrattuna luonteeltaan juompia ja itsepäisempiä. Ulkonäöltään he taas ovat karkeampia eivätkä yhtä solakoita kuin ruotsalaiset.⁴⁵ Näin hän pyrkii tekemään eroa ruotsalaisen ja suomalaisen kansan välillä ja tätä kautta todistamaan suomalaisten olemassaoloa omana kansanaan. Hän pyrkii nostamaan eroja suomalaisten ja ruotsalaisten välillä ja etsimään erikoispiirteitä, jotka tukevat ajatuksia Suomen kansasta jonain erillisenä ruotsalaisista. Rotuteorioiden valossa suomalaiset nähtiin usein 1800-luvulla erillisenä siitä kansanryhmästä, johon Ruotsi kuului.⁴⁶ Teoriat suomalaisen kansan alkuperästä vaihtelivat 1800-luvun aikana, mutta yleistä niillä oli liittää suomalaiset osaksi mongoleja sekä turaanilaisia.⁴⁷

Rotuteorioita ja rasismia erityisesti suomalaisessa kontekstissa tutkineen Aira Kemiläisen mukaan rotuteoriat nousivat 1700- ja 1800-luvuilla syntyneen antropologian peruskäsitteiksi, joilla yritettiin ymmärtää ja selittää ihmisten olemusta ja eroja.⁴⁸ Rotuteoriat on modernissa antropologiassa hylätty teoriana ihmisten välillä löydettävissä eroavaisuuksissa.⁴⁹ Teoriat olivat kuitenkin 1800-luvulla hyvin valtaa pitäviä. Siksi ei ole yllättävää, että myös von Qvanten viittaa rotuun pamfletissaan. Skandinaavisessa rotututkimuksessa 1800-luvun alussa kallojen mittaus oli osa rotujen määrittelyä. Myös *Aftonbladet* käyttää näitä ajatuksia hyväkseen pyrkiessään todistamaan Suomen kansan hajanaisuutta. Lehti mainitsee von Qvantenin tekstiä arvostelevassa artikkelissaan, miten Suomen eri kansat ovat todistettu toisistaan poikkeaviksi kallojenmittauksen kautta. Tällä artikkelin kirjoittaja pyrkii korostamaan Suomen kansan hajanaisuutta ja vähentämään todisteita yhteisestä Suomen historiasta.⁵⁰ Kallojen mittaus oli 1800-luvulla yleistynyt osa rotuteorioita ja antropologiaa, johon erityisesti antropologi Samuel Morton

⁴⁴ Kemiläinen 1994, 15, 17.

⁴⁵ Von Qvanten 1855a, 20.

⁴⁶ Kemiläinen 1994, 69–70.

⁴⁷ Kemiläinen 1994, 68.

⁴⁸ Kemiläinen 1994, 15.

⁴⁹ Kemiläinen 1998, 11.

⁵⁰ Om Fennomanien och Finlands framtid *Aftonbladet* 23.5.1855.

vaikutti. Hän esitti tutkimuksillaan, että kallon koolla ja muodolla voidaan osoittaa henkilön älykkyyttä. Mortonin teoria todistettiin virheelliseksi 1977.⁵¹

Rotuteorioihin kuului usein myös eri rotujen arvottaminen esimerkiksi kauneuden, kehittyneisyyden ja älykkyyden mukaan. Vaikka jotkut tukijat kuvasivat suomalaista kansaa myönteisemmin, useissa kuvauksissa heidät lasketaan alkeellisempiin kansoihin.⁵² Rotujen arvottaminen on myös huomattavissa von Qvantenin kuvauksissa. Hän ei puhu Suomen kansasta kovinkaan kaunissanaisesti. Ruotsalaisia hän taas usein ylistää. Tämä kertoo tekstien poliittisista pyrkimyksistä. Von Qvanten pyrkii saamaan ruotsalaista yleisöä puolelleen tunnustamaan Suomen kansan kehitys ja auttamaan tätä kehitystä tukemalla Suomea.

*Svenskan, såsom den äldre mer försigkomna, med kunskapens ädla gåfvor lyckligt utrustade systemen, skulle gå den yngre till hända med råd och undervisning.*⁵³

Ruotsiin koitetaan vedota kehittyneempänä maana ja saamaan heitä ohjaamaan vasta alkutekijöissä olevaa Suomea.

Von Qvanten luo eroa lännen ja idän väliin ja näin perustelee miksi Suomi tulisi liittää länteen. 1800-luvun rotuteorioissa läntisen Euroopan kansat nähtiin kehittyneempinä kuin itäisen Euroopan. Suomi tulisi siksi siirtää takaisin osaksi eurooppalaista kehitystä Ruotsin kautta, jotta voitaisiin paremmin suojautua idältä ja sen mukana tuomalta sivistymättömyydeltä. 1850-luvulla tanskalainen rotuteorioita tutkinut professori Frederik Schiern argumentoi, että ruotsalainen kulttuuri ja Suomen oman kansallisuuden kehitys voisivat auttaa Suomea puolustautumaan Venäjän yrityksiä venäläistää maata vastaan. Hän nimenomaan painotti ruotsalaisen kulttuurin ja Suomen ruotsinkielisen eliitin roolia tässä ja näki että näiden kautta suomalaiset voisi kohota kulttuurisesti korkeammalle.⁵⁴ Von Qvanten käyttää 1800-luvulla erityisesti nationalismin parissa yleisiä ajatuksia rodusta tukeakseen ajatuksiaan.

Von Qvanten jatkaa perustelujaan suomalaisen kansan olemassaolosta puhumalla suomalaisten oikeudesta omaan historiaan. Hän viittaa hyvin romanttisiin sanamuodoin Johan Ludvig

⁵¹ Barnard & Spencer 2010, 585.

⁵² Kemiläinen 1994, 71.

⁵³ Von Qvanten 1855a, 34.

⁵⁴ Kemiläinen 1998, 96.

Runebergin Vänrikki Stoolin tarinoihin ja käyttää sen kuvauksia todisteena suomalaisten omasta isänmaanrakkaudesta.⁵⁵ Von Qvanten käyttää vahvaa kansallisromanttista retoriikkaa ja kuvailee tätä muistoa sanoin:

*--och skola då icke dessa sånger, om intet annat, odödligt bevara tillvaron och namnet af ett finsk land, en finsk nation!*⁵⁶

Von Qvanten pyrkii vaikuttamaan ruotsalaisiin lukijoihin ja saamaan lukijansa vakuuttuneeksi suomalaisen kansanhengen vakavuudesta. Von Qvanten puhuu pamfletissaan historiasta ja siitä, kenellä on oikeus juhlia mitäkin historiaa. Hän kysyy kirjoituksissaan, eikö suomalaisilla ole oikeus samaan historiaan kuin ruotsalaisilla? Ja eikö ole mahdollista, että Suomessa voidaan muistella kansalaisella ylpeydellä tekoja historian saatossa ilman että tämä vie pois Ruotsilta ja Ruotsin ansioista? Hänen mielestään Suomen tulisi olla ylpeä tästä menneisyydestä.⁵⁷ Von Qvanten pyrkii näillä kuvauksilla Suomesta vakuuttamaan ruotsalaista lukijakantaansa Suomen olemassaolosta omansa kansanaan. Tätä kautta hän johdattelee lukijaa ajatuksiin Suomesta kansana, jota tulisi auttaa tämän kehityksen jatkamisessa. Puhumalla Suomen historiasta von Qvanten pyrkii todistamaan Suomen olevan jotain omaansa ja erityistä, ei vain Ruotsin entinen itämaa. Historia nähdään tärkeänä osana kansan identiteetin rakennusta. Menneisyyden kautta haetaan ajatusta siitä, millaisia olemme nyt. Historian tulkintojen käyttö kansallisen identiteetin rakennuksessa on hyvin laaja ilmiö kaikkialla maailmassa ja sitä on käytetty ennen ja käytetään edelleen.⁵⁸ Venäjän vallan alla Suomeen syntyi tarve etsiä omaa historiaansa. Jotakin joka ei ollut ruotsalaista. Tämä johti monien historiallisten tapahtumien uudelleentulkittamiseen.

Aftonbladet kommentoi 5. toukokuuta suomalaisen historian tapahtumia ja suomalaisten urhollisuutta, johon von Qvanten viittaa. Lehti kommentoi, että vaikka suomalaiset ovat taistelleet ennen urhollisesti, ei ajatusmaailma ole enää vuosikymmeniä myöhemmin sama.⁵⁹ Näin *Aftonbladet* pyrkii vahvistamaan omaa näkemystään Ruotsin liiallisesta syyttämisestä ja Suomessa asuvien ruotsinkielisten petturuudesta. Myöhemmin samassa artikkelisarjassa lehden kirjoittaja esittää, miten Ruotsi piti aina Suomea yhdenvertaisena osana omaa kuningaskuntaansa, ei

⁵⁵ Von Qvanten 1855a, 18.

⁵⁶ Von Qvanten 1855a, 18.

⁵⁷ Von Qvanten 1855a, 18–19.

⁵⁸ Fewster 2006, 15.

⁵⁹ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 5.5.1855.

valloitetuna alueena. Perustelut jatkuvat kuvaamalla, miten suomalaisia koskivat kaikki samat lait ja oikeudet, kuin ruotsalaisiakin. Näin lehti pyrkii vahvistamaan kantaansa, ettei Ruotsi ole millään tavoin pyrkinyt vahingoittamaan Suomen kansan kehitystä. Suomen kulttuurin kehitystä vuoden 1809 jälkeen *Aftonbladet* ei kuitenkaan kiistä. Sen sijaan lehti puhuu kunnioittavasti esimerkiksi Vänrikki Stoolin tarinoista sekä Kalevalasta. Kalevalan kirjoittaja toivoo nousevan tärkeäksi teokseksi koko pohjoisessa Euroopassa, jos se saadaan käännettyä ruotsiksi.⁶⁰

Selkeänä teemana lehden kirjoituksissa nouseekin esille, ettei lehti kiistä suomalaisen kansan olemassaoloa tai oikeutta saada kehittyä. He kuitenkin paheksuvat Ruotsin roolin väheksymistä ja Ruotsin syyttämistä sekä eteenkin sitä, että syytökset tulevat ruotsinkielisiltä ihmisiltä. Tämä sama teema näkyy myös *Svenska Tidningin* kirjoituksissa. 13. huhtikuuta 1855, jolloin lehdessä kirjoitettiin, että fennomaanit kertovat Ruotsin sortaneen Suomea ja estäneet suomalaisen kansalaisuuden kehityksen. Lehti kuitenkin kommentoi, että tällöin puhutaan ajasta, jolloin kansalaisuutta ei ajateltu samalla tavalla.⁶¹ Myös *Aftonbladet* lehdessä mainitaan tämä erityisesti Suomen ruotsinkielisen väestön petturuus. Toukokuussa 1855 *Aftonbladetissa* kirjoitetaan, että suomen ruotsalaiset vastustavat kaikkea ruotsalaista ja luovat väärää käsitystä alueiden suhteesta.⁶² Myös Von Qvanten pitää tällaista vihamielisyyttä suomalaisten puolelta luonnottomana.⁶³

Ruotsin roolin väheksyminen nousee kritiikin kohteeksi myös *Aftonbladetin* myöhemmässä artikkelissa. Artikkelissä korostaa niitä etuja, joita Ruotsin hallinto toi Suomeen, kun maat olivat vielä yhtä. Ruotsi toi Suomeen saksalaislähtöisen sivistyksen ja koulutuksen, jota von Qvanten ylistää. Lehti jatkaa, miten ilman Ruotsin tuomaa sivistystä Suomi olisi jäänyt vain surulliseksi kiisteleviksi heimoiksi, joita löytyy itä-Euroopasta.⁶⁴ *Aftonbladetin* kirjoituksissa nousee siis useaan kertaan esille tunne kiittämättömydestä fennomaanien parissa Ruotsia kohtaa. Kirjoituksista voi huomata, että Ruotsissa koetaan epäoikeudenmukaisena se, miten Suomessa kuvaillaan kehityksen kasvua ja vähätellään Ruotsin roolia tässä. Tämä kiittämättömyyden tuntu vaikuttaa osaltaan myös mielipiteisiin Suomesta ja sen tilanteesta. Historioitsija Arnold Barton on kuvaillut Suomea koskevien artikkelien mielipiteiden olevan nopeassa muutoksessa 1850-

⁶⁰ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 5.5.1855.

⁶¹ Litterature, *Svenska Tidningen* Nro.86, 13.4.1855.

⁶² Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 5.5.1855.

⁶³ Von Qvanten 1855a, 42.

⁶⁴ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 23.5.1855.

luvun puolivälin aikoina. Hänen mukaansa vuoden 1855 alussa *Aftonbladet* lehti kirjoitti suomalaisten saavan iloita innostuksestaan Venäjää kohtaan eikä Ruotsin tulisi välittää niistä, jotka haluavat unohtaa juurensa ja historiansa Ruotsin kanssa. Lehti myös kuvaa fennomaaneja liian ylpeiksi, jotta näiden kanssa voisi tulla toimeen.⁶⁵ Bartonin mukaan vain vuotta aiemmin *Aftonbladetissa* puhuttiin vahvasti Suomen vapautuksen puolesta.⁶⁶ Nämä ajatukset näkyvät lehden teksteissä vielä vuoden 1855 aikana.

Miksi Suomessa sitten ei oltu yhtä innoissaan Ruotsista kuin ennen? Euroopassa nousi koko 1800-luvun ajan esille vahvoja ajatuksia kansalaisuudesta ja nationalismista. Nämä ajatukset vaikuttivat myös vahvasti Suomessa. Oppineen eliitin joukossa oli monia kansallismielisiä hahmoja, jotka halusivat löytää Suomen. He halusivat kohottaa Suomen omana kansanaan kansojen joukkoon. Monille tämä tarkoitti etäisyyden ottamista entiseen emämaahan Ruotsiin. Jos oltiin liian lähellä Ruotsia, toi se esille vaaran, että Suomi ei kehittyisi omanaan vaan siitä tulisi Ruotsin osa. Max Engmannin mukaan suuri osa ruotsalaisesta lehdistöstä uskoi vielä 1840-luvulla Suomen odottavan vapautusta ja toivovan hetkeä, jolloin se voisi irtautua Venäjään vallasta.⁶⁷ Hänen mukaansa tätä ajatusta ruokki erityisesti Suomesta muuttaneet henkilöt, jotka kertoivat Suomen lojaaliuudesta Ruotsiin. Tämä ei kuitenkaan pitänyt täysin paikkaansa. Suomessa moni näki Venäjän kannattavampana vaihtoehtona ja myös keinona edetä omalla uralla. Ruotsin valtaan ei enää uskottu yhtä vahvasti.

Von Qvanten pyrkii pamfletissaan korostamaan Suomen kansallisuusaatteen kehitystä ja esittelemään todisteista Suomen väestöstä omana kansanaan. Hän käyttää tähän perusteluiksi Suomen historiaa ja kirjallisuutta, sekä myös kuvauksia suomalaisista omana ”rotunaan” verrattuna ruotsalaisiin. Von Qvanten myös kuvailee Ruotsia näistä kahdesta alueesta kehittyneempänä sekä sivistyneempänä ja käyttää tätä perusteluna, miksi Ruotsin tulisi auttaa Suomea myös saavuttamaan tämä kehityksen taso. Tämän von Qvanten taas kuvaa olevan etu koko Euroopalle taistelussa idän ja Venäjän barbarismia ja takaperoisuutta vastaan.

Lehdistö myöntää, että Suomessa on tapahtunut kulttuurista kehitystä vuoden 1809 jälkeen, mutta kiistää, että Suomen kansasta voitaisiin puhua ennen tätä. Lehti kokee Suomen puheet historian etsimisestä Ruotsin vallan alta kiittämättömyytenä. Lehdistä *Aftonbladet* nostaa

⁶⁵ Barton 2009, 177.

⁶⁶ Barton 2009, 172.

⁶⁷ Engman 2018, 68.

esille Ruotsin kansan pitkän historian Suomen alueella jo kauan ennen Ruotsin kuninkaan valan tuloa alueelle ja perustelee tällä, miksi Ruotsin ei voida nähdä keskeyttäneen Suomen oman kansan kehitystä. Monella tavalla lehti on oikeassa tässä perustelussa. Suomen kansallista identiteettiä alettiin rakentaa 1800-luvulla ja tätä ennen Suomi, kuten moni muu alue Euroopassa, oli hyvin hajanainen.

2.2 Kieli ja sivistys Suomen kehittäjinä

Suomen kieli ja eri kieliasetelmat nousevat tärkeiksi teemoiksi keskustelussa Suomen tilanteesta. Von Qvanten korostaa pamfletissaan suomen kielen tärkeyttä Suomen kansan ja kansallisuuden kehitykselle, sekä suomen kielen erikoisuutta ja erityisyyttä muihin Euroopan kieliin verrattuna. Ensimmäisessä pamfletissaan von Qvanten korostaa, kuinka Suomen kansa voisi juuri kielensä avulla kohota omaksi kansakseen.⁶⁸ Tähän kohoamiseen kuitenkin tarvitaan Ruotsin apua. Ruotsi on maista vanhempi ja kehittyneempi, joten siltä toivotaan apua ohjaamaan Suomen kehitystä sivistyneeksi valtioksi. Von Qvanten kuvaa tekstissään Suomen kieltä ja käyttää sitä perusteluina siitä, miksi Suomi tulisi tunnistaa omana kansana. Hän vetoaa siihen, että suomen kieli on vuosisatoja säilynyt Ruotsin hallinnon alla ja nyt Venäjän vallan alaisena. Niin sanottu tavallinen kansa on pitänyt tätä kieltä elossa.⁶⁹

Kielikysymys säilyi Suomessa keskustelun aiheena läpi koko 1800-luvun. Max Engmannin mukaan 1800-luvun alussa kun Suomi liitettiin osaksi Venäjää oli mahdollisia kieliasetelmia useampia.⁷⁰ Venäjä pyrki aluksi tuomaan venäjän kielen vahvaksi osaksi hallintoa ja kielen opetusta lisättiin yliopistossa. Venäjän kielen taidosta tehtiin myös pakollinen vaatimus moniin virkoihin. Opetus ei kuitenkaan toiminut ja hyvin harva oppi kielen kunnolla. Vähitellen eri ammattien kohdalla kielivaatimukset vähenivät.⁷¹ Engman on arvioinut molempien, Ruotsista levinneen skandinavismien aatteen sekä kasvavan suomalaisuusliikkeen vaikuttaneen venäjän kielen opiskeluun kohdistuneeseen vastahakoisuuteen. Yliopistolla levisi ajatuksia siitä, että kaikki niin sanotut ylimääräiset ponnistelut venäjän kielen opiskeluun olivat epäisänmaallisia.

⁶⁸ Von Qvanten 1855a, 34.

⁶⁹ Von Qvanten 1855, 40.

⁷⁰ Engman 2018, 99.

⁷¹ Engman 2018, 100.

Venäjän kieli ei näin saanut suurta suosiota Suomessa ja sen opetusta ei koskaan saatu kunnolla leviämään maassa.⁷²

Eryityisesti 1800-luvun alussa, kun Suomen siirtymä Venäjän vallan alle oli tuore, näkivät monet eliittiin kuuluvat Suomessa Venäjän hallinnon ja tapojen olevan jäljessä eurooppalaiseen kehitykseen verrattuna. Venäjään kohdistui usein halveksuntaa ja sen kehityksen nähtiin kärsivän despotismista ja orjuudesta. Tämän takia Ruotsista perittyjä käytäntöjä ja tapoja haluttiin vaa-
lia.⁷³ Myöhemmin Venäjän halveksunta lieventyi, mutta liberaalit Suomessa, kuten von Qvan-
ten nostivat edelleen despotismin ja orjuuden perusteluiksi Venäjältä irtaantumisen tarpeelli-
suuteen.

Samalla keskustelua käytiin myös ruotsin kielestä ja suomen kielestä. 1850-luvulla suomen kieli oli vielä hyvin vähäisessä käytössä julkisessa keskustelussa, mutta maassa oli monia, jotka näkivät ruotsin kielen tärkeyden vähentämisen ja suomen kielen kohottamisen, ainoana kei-
nona, jolla maa voisi kohota omana kansanaan. Ruotsi oli kuitenkin hallinnon ja sivistyksen kieli. Koulutus, lait ja korkeampi hallinto toimivat kaikki ruotsiksi. Suomea käytettiin vain kir-
kossa ja hallinnon alimmilla tasoilla. Tällöinkään ei usein kirjallisessa muodossa.⁷⁴ Ruotsin kieli oli monille tuttu ja venäjää vierastettiin. Venäjän hallinto kuitenkin halusi irrottaa Suomea
niin paljon Ruotsista kuin mahdollista. Tämän seurauksena suomen kielen annettiin aluksi ke-
hittyä kulttuurin kielenä, koska sitä ei nähty uhkana Venäjää kohtaan. Venäjällä eli pelko, että
liian suuri läheisyys entiseen emämaahan saattaisi saada suomalaiset kääntymään Venäjää vas-
taan. Suomen kieltä sen sijaan ei aluksi nähty uhkana. Sillä ei 1800-luvun alkupuolella vielä
uskottu olevan mahdollisuuksia nousta kansankielestä kulttuurin ja hallinnon kieleksi.⁷⁵

Von Qvanten tunsu suurta rakkautta suomen kieltä kohtaan ja ihaili sillä kirjoitettuja tekstejä. Hän kuvailee suomen kielen kauneutta sanoin:

--och är icke detta språk, som uttryckt så mycket skönt, och som sjelft är ett af de skönaste idiomerna i Europa, är det då icke värdt att i och för sig sjelft beaktas och

⁷² Engman 2018, 100.

⁷³ Katajisto 2008, 183.

⁷⁴ Engman 2018, 98

⁷⁵ Wahlbäck 2011, 76.

*odlas, att för sin egen skull ega en betydelse, en framtid, och icke blott såsom ett medel för en dold, politisk agitation?*⁷⁶

Von Qvanten kirjoittaa suomen kielen kauneudesta ja kysyy, eikö tämän kielen tulisi saada kukoistaa ilman siihen liitettyjä poliittisia paineita. Hän toivoo, että suomen kieli voisi elää kirjallisuudessa ja kulttuurissa, mutta samalla ottaa kantaa siihen, ettei itse toivo kielestä hallinnon kieltä. Hän jatkaa myös kertoen monien fennomaanien kuulleen suomea lapsuudessaan metsissä ja järvien rannoilla ja siksi liittävän siihen kauniita muistoja Suomen luonnosta ja kansasta. Hän toteaa suomen kielen kauneuden ylistämisen olleen fennomaanien keskustelussa yliampuvaa ja näkee että tämä rakkaus kieltä kohtaan on saanut monen Suomessa toivomaan liikoja kieleltä. Hän mainitsee miten fennomaanit toivovat Suomen kielen yleistyvän koulutuksessa ja kirjallisuudessa ja näin tarjoavan laajempaa koulutusta kansalle. Kuitenkin hänestä fennomaanit menevät liian pitkälle, kun he kääntävät tämän ajatuksen aseeksi Ruotsia vastaan ja käyttävät sitä keinona pienentää ruotsin kielen asemaa.⁷⁷ Von Qvantenin puheesta saa käsityksen, että hän arvostaa suuresti suomen kieltä ja näkee sen merkinä Suomen kansan kulttuurista. Hän ei kuitenkaan näe Suomen kieltä muuna kuin kansan kielenä. Hän jatkaa pamfletissaan, että Suomessa tulisi kuitenkin säilyttää koulutuksen ja hallinnon kielenä ruotsi.⁷⁸

Samoin kuin von Qvantenin pamfletissa, ei myöskään Ruotsissa pidetty suomen kieltä vakavasti otettavana mahdollisuutena hallinnon kieleksi. Monien skandinavistien ajatuksissa suomalaisuusliike oli Venäjän aikaansaannos ja Venäjän ruokkima keino etäännyttää Suomea Ruotsista entisestään. Sama ajatus esiintyy myös lehdistössä. Suomalaisuusliike nähtiin vaikuttamisen keinona, jolla katkaista yhteyttä maiden välillä, sen sijaan että se olisi nähty oikeana hankkeena yrittää kohottaa suomen kieltä tärkeämpään asemaan.⁷⁹ *Svenska Tidningin* artikkeli 6. syyskuuta kirjoittaa tästä aiheesta ja artikkelin kirjoittaja ihmettelee, milloin joku Suomessa huomaa Venäjän pyrkivän etäännyttämään Suomea Ruotsista fennomanian liikkeen avulla. Lehden mukaan Venäjällä tiedetään, että Ruotsi näkisi Suomen kansallisuusliikkeen ja nationalismin outona ja vastenmielisenä.⁸⁰ Suomessa oli kuitenkin, eteenkin fennomanien joukossa, herännyt kiinnostus suomen kieltä kohtaan, ja monet näkivät suomen kielen kehittymisen

⁷⁶ Von Qvanten 1855a, 39.

⁷⁷ Von Qvanten 1855a, 41.

⁷⁸ Von Qvanten 1855a, 42.

⁷⁹ Engman 2018, 108.

⁸⁰ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 209, 6.9.1855.

parhaana suojana Venäjän vaikutteita vastaan.⁸¹ Liiallista venäläistymistä pelättiin, koska Venäjän ei nähty olevan sivistyksellisesti samalla tasolla kuin Suomen, joka oli saanut perustat sivistykseen ja koulutukseen Ruotsista.⁸²

Svenska Tidningen ottaa pamflettia koskevissa kirjoituksissaan myös aiheeksi erityisesti ruotsin kielen aseman. Lehdessä hämmästellään suomen kielen kohottamista ja kyseenalaistetaan, mitä Suomessa tapahtuisi niille elementeille, jotka ovat ruotsalaisia. Mitä kävisi niille ihmisille, jotka eivät ole ruotsalaista alkuperää, mutta puhuvat ruotsia. Lehti hyvin kärkkäästi kysyy von Qvantenilta, onko nämä henkilöt tarkoitus käännyttää suomenkielisiksi vai karkottaa maasta.⁸³ Lehti arvostelee fennomaanien ajatusta täysin suomenkielisestä maasta, jossa ruotsia puhuvien tulisi vaihtaa äidinkieltään. Tämä pakottaisi heidät hylkäämään viimeiset siteensä Ruotsiin.

Tässä lausunnossa lehtiartikkeli ei tunnu suoraan vastaavan von Qvantenin ajatuksiin. Von Qvanten usein kirjoituksissaan viittaa nimenomaan kaksikieliseen Suomeen, jossa molemmat kielet yhdistyvät saman valtion alla niin, että hallinto säilyy ruotsinkielisenä.⁸⁴ *Svenska tidningen* vastaakin näin enemmän fennomaanien keskuudessa käytyyn keskusteluun, kuin von Qvantenille. Fennomaanien parissa Suomessa erityisesti J. V. Snellman puhui hyvin äänekkäästi täysin suomenkielisen Suomen puolesta, mikä aiheutti paheksuntaa Ruotsissa. Von Qvantenin kuvaukset Suomen kielestä ja kielen tärkeydestä taas eivät pyri tekemään suomesta hallinnon kieltä. Sen sijaan hän käyttää suomen kieltä ja sen historiaa keinoina todistaa lukijalle, että Suomi on jotakin erillistä muista maista, oma kansansa, jolla on oma uniikki kieli.

Von Qvanten korostaa myös, että Suomessa se väestö, joka ajaa suomen kielen asemaa ja on mennyt kielen tärkeyden korostamisessa liian pitkälle, on ruotsinkielistä, eikä välttämättä puhu sanaakaan sitä kieltä, jonka oikeuksia yrittää puolustaa. Pamfletissa mainitaan miten tämä nähdään usein luonnottomana ja petturuutena Ruotsissa, mutta huomauttaa että sen sijaan pitäisi olla varsin ymmärrettävää miten tällainen *suuri ja jalo idea vangitsee mieliä*.⁸⁵ Hän kuvailee suomen kielen tutkimusta ylväänä hankkeena. Näin Von Qvanten pyrkii nostamaan esille ajatusta, ettei kieli ratkaise kaikkea eikä ole esteenä liitolle, vaan Suomi ja Ruotsi voisivat elää

⁸¹ Engman 2018, 108.

⁸² Engman 2018, 84.

⁸³ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro.209, 6.9.1855.

⁸⁴ Von Qvanten 1855a, 42.

⁸⁵ Von Qvanten 1855a, 42.

liitossa, jossa ruotsi olisi hallitseva kieli, mutta suomen kieli myös säilyisi. Hän vetoaa näin kirjoittaessaan ajatukseen, että ruotsia puhuvat ja ruotsin perintöön pohjautuvan koulutuksensa saaneet ihmiset Suomessa pyrkivät puolustamaan kansankieltä tärkeänä osana kulttuuria. Myöhemmin samassa pamfletissaan von Qvanten toteaa:

--icke Sverige kunnat göra mera rättvisa åt det Finskt nationala sträfvandet, då det sjelft helt nyligen varit fattadt af lifliga tendenser och sympathier utaf en art, som har den största likhet med Fennomaniens.⁸⁶

Tällä hän viittaa skandinavismiin ja yhteisen tai ainakin samanlaisen kielen juhlintaan Ruotsin, Norjan ja Tanskan välillä ja miten tätä kautta on korostettu skandinaavista yhtenäisyyttä. Hän näkee samankaltaisia piirteitä fennomanian ja skandinaavien keskusteluissa kielen tärkeydestä osana kansan sivistystä.

Svenska tidningenin 5. Syyskuuta 1855 julkaisemassa saman artikkelin aiemmassa osiossa kirjoittaja pohtii, onko kieli ollenkaan hyvä perusta valtion muodostumiselle. Lehden artikkelin mukaan aiheilla kuten kieli ja mytologia, on hyvin vähän tekemistä päivittäisen politiikan kanssa. Samassa artikkelissa kirjoittaja myös toteaa kansalaisuuksien ja kielien sekoittuvan jatkuvasti valtioiden sisällä monissa muissa Euroopan maissa. Samaa aikaan kahdella valtiolla voi olla sama kieli ja ne ovat silti toisiaan vastaan. Tästä kirjoittaja nostaa esimerkiksi Preussin ja Itävallan.⁸⁷ Tämä toteamus tuntuu olevan ristiriidassa saman artikkelisarjan myöhempiin kommentteihin, joissa he pitävät suomen kielen kehitystä naurettavana ja epäuskottavana. Lehti haluaa osoittaa, että kielellä ei ole kansalaisuudessa yhtä suurta merkitystä kuin kulttuurilla ja perinteellä, mutta ei kuitenkaan hyväksy suomen kielen kohotusta ruotsin rinnalle. Kieli nousee usein tärkeäksi vaikuttajaksi nationalismissa. Yksi vallitsevia kansakunnan rakennuksen filosofeja 1800-luvuilla oli Johan Gottfried Herder (1744–1803). Hänen ajatuksissaan keskeisenä tekijänä kansalle oli kieli. Oikeus ja mahdollisuudet käyttää omaa kieltä olivat hänen ajatuksissaan välttämättömyys kansalliselle heräämiselle ja edellytys ihmisoikeuksille.⁸⁸ Tämä ei ollut kaikkien mukaan välttämättömyys kansalle, mutta Herderin ajatukset kielestä heijastuvat vahvasti esimerkiksi J.V Snellmannin ajatuksissa.⁸⁹

⁸⁶ Von Qvanten 1855a, 52.

⁸⁷Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro, 208, 5.9.1855.

⁸⁸ Immonen & Ollitervo 2006, 362.

⁸⁹ Immonen & Ollitervo 2006, 394–395.

Von Qvanten on ajatuksiensa kanssa hyvin samoilla linjoilla lehden artikkelin kanssa. Hän kyseenalaistaa miksi yhden kansan pitäisi olla sidottuna tiettyjen rajojen sisälle ja toivoo että sen sijaan kansat jakaisivat enemmän keskenään ja näin levittäisivät ajatuksia sivistyksestä. Hän korostaa, että pohjimmiltaan kaikki sivistyneet kansat ovat samanlaisia keskenään ja vain barbaariset ja sivistymättömät ovat vieraita toisilleen, koska he ovat itsekkäitä ja ahdasmielisiä.⁹⁰ Näin von Qvanten perustelee mahdollisuuksia laajentaa kansalaisajatusta myös yhden kansan ulkopuolelle, jonka hän toivoo tapahtuvan Suomen ja Ruotsin välillä ja laajemmin myös näiden kahden, Tanskan sekä jo Ruotsiin kuuluvan Norjan välillä. Koska kansat ovat hänen mukaansa pohjimmiltaan samanlaisia ja ymmärtäväisiä toisiaan kohtaan, voisivat ne perustaa keskenään liittoja kuten skandinaavisen unionin.

Svenska tidningen ei torju yhtenäisyyksiä Suomen ja Ruotsin välillä, päinvastoin se korostaa niitä. Lehden kirjoittaja mainitsee miten suomalaiset ja ruotsalaiset ovat lähempänä toisiaan luonteeltaan ja ajattelutavaltaan kuin esimerkiksi ruotsalaiset ja tanskalaiset.⁹¹ Toisin kuin von Qvanten, lehden artikkeli korostaa niitä samankaltaisuuksia, joita Suomen ja Ruotsin välillä on. Lehden mukaan ainoa oikea asia, joka fennomaanien mukaan erottaa Suomea ja Ruotsia on kieli. Tämä ei kuitenkaan lehdessä näyttäyty oikeana argumenttina vaan lehti vastaa, että saman maan sisällä voisi hyvin toimia kaksi kieltä. Lehden kirjoittaja nostaa esille hyveet, joita Suomi on saanut Ruotsilta. Hän puhuu vapauden ajatuksesta ja lakien noudattamisesta ja toivoo että Suomi on säilyttänyt tämän lainkuuliaan puolensa, joka yhdistää suomalaisia ja ruotsalaisia.⁹² Molemmat Ruotsin lehdistö ja von Qvanten kommentoivat suomen kielen asemaa runsaasti. Vaikka nämä kaksi tahoja ovat hyvin samoilla linjoilla kielikysymyksestä, on keskustelu erityisesti lehdistön puolesta hyvin kiihvasta. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että lehdistö viittaa laajempaan keskusteluun kielestä, jota Suomessa käydään fennomaanien puolesta. Kielikysymys oli Suomessa hyvin kiivas keskustelun aihe pamflettien julkaisun ajankohtana. Vaikka keskustelu kielestä Suomen sisäisessä politiikassa kiihtyy vielä entisestään 1860 ja 70-luvuilla, keskusteltiin siitä jo kiivaasti 1840- ja 50-luvuilla.⁹³

⁹⁰ Von Qvanten 1855a, 44–45.

⁹¹ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro, 208, 5.9.1855.

⁹² Ibid.

⁹³ Lindgren & Lindgren & Saari 2011, 24.

Suomen kielen aseman ehdoton ensisijainen ajaja oli J. V. Snellman, joka läpi 1840, -50 ja -60 luvun ajoi Suomen kielen kohottamista tärkeämpään asemaan. Hän halusi nostaa Suomen kielen niin sivistyksen kuin hallinnon kieleksi ja piti tärkeänä sitä, että Suomen kielellä julkaistaan kirjallisuutta. Snellman uskoi kirjallisuuden ja kulttuurin olevan paras tapa, jolla kasvattaa Suomeen uutta suomenmielistä eliittiä.⁹⁴ Snellmanin into suomen kieleen teki hänestä hyvin inhoitun hahmon ruotsalaisessa mediassa ja hänet mainitaan usein suurimpana petturina, joka on kääntänyt selkänsä Ruotsille. Hänet nähtiin myös yhtenä fennomanian tärkeimmistä kannattajista. Snellman oli alun perin Tukholmassa syntynyt, puhui äidinkielenään ruotsia ja huolimatta kannatuksestaan ruotsinkielisen eliitin kielen vaihtamisesta suomeen, ei itse ikinä oppinut kunnolla suomen kieltä.⁹⁵ Fennomaanien liike näki suomen kielen korostuksen tärkeänä keinona puolustautua Venäjältä riippuvaisuutta vastaan. Mitä yhtenäisemmin maa puhuisi ja toimisi suomen kielellä, sitä paremmat sen mahdollisuudet ovat pitää oma päätösvaltansa itsenäisenä ja kehittyä.⁹⁶

Suomessa eli 1800-luvun puolivälissä kysymys siitä, missä määrin kieli määrittää kansakuntaa. Voiko yhdellä kansalla olla enemmän kuin yksi kieli? Jussi Kurumäki argumentoi artikkelissaan *On the Difficulty of Being a National Liberal in Nineteenth-century Finland*, että kysymys kielestä sitoutui usein keskusteluun liberalismista. Hänen mukaansa liberaaleja ajatuksia kannattavat henkilöt Suomessa yhdistettiin usein samaan kuin ruotsin kieltä kannattavat henkilöt. Liberalismi nähtiin vieraana ja muualta rantautuneena ajatuksena ja sen yhdistyessä ruotsin kielen, nähtiin se silloin myös Suomea vastustavana.⁹⁷ Liberalismi on tärkeä teema keskustellessa Suomen tilanteesta 1800-luvulla. Kuten Kurumäki artikkelissaan mainitsee, Eurooppaa jaettiin tänä aikana usein vapaaseen länteen ja tyranniseen itään.⁹⁸ Niin Ruotsissa kuin Suomessa, erityisesti liberaalien joukossa, eli ajatus, että Suomea on sidottava mahdollisimman paljon vapaaseen länteen. Emil von Qvanten erityisesti pyrki yhdistämään kansallisen heräämisen Suomessa osaksi Euroopan liberaaleja liikkeitä. Hän erotti keskenään kielen ja nationalismin ja kannusti valtioon, jossa kieli ei määrittele kansalaisuutta.⁹⁹ Tämä kasvatti von Qvantenin epäsuosiota fennomaanien joukossa, jotka näkivät kielen tärkeänä asiana Suomen kansalliselle kehitykselle eivätkä nähneet, että kansallisuusaatetta voi olla ilman keskittymistä kieleen. Von

⁹⁴ Engman 2018, 77–78.

⁹⁵ Engman 2018, 75–76.

⁹⁶ Alapuro 2019, 87.

⁹⁷ Kurumäki 2013, 86–87.

⁹⁸ Kurumäki 2013, 88.

⁹⁹ Kurumäki 2013, 89.

Qvantenin ajatukset lähentyvät enemmän Suomen ruotsinkielisten liberaalien ajatuksia siitä, että kielten tulisi Suomessa kehittyä luonnollisesti ja valtio voisi olla kaksikielinen. Tällöin kansallisuuden perustaminen ei olisi kiinni kielessä vaan historiassa ja sivistyksessä.¹⁰⁰

Svenska tidningen nostaa esille 6. syyskuuta ruotsin kielen hyvin vakiintuneen aseman Suomessa. Artikkelin kirjoittaja mainitsee, miten Suomen hallintoa hoidetaan jo lähinnä ruotsin kielellä ja sen sivistyksen kielenä toimii ruotsi. Lehti myös nostaa esille että, suurin osa tieteen ja taiteen parissa työskentelevistä henkilöistä ei ole alkuperäisiä suomalaisia ja molempien, Ruotsin ja Venäjän hallinnon alla virkamiehiä on lähinnä valittu ruotsinkielisten joukosta.¹⁰¹ Lehden artikkelin kirjoittaja käyttää tässä sanavalintaa *ursprungligen finne*. Tällä erotellaan toisistaan Suomessa asuva ruotsinkielinen väestö suomenkielisestä. Lehtiartikkeleissa nousee useassa kohdassa esille ajatus, että ruotsinkielinen väestö kuuluu enemmän yhä osaksi Ruotsia kuin Venäjän hallitsemaa Suomea. Siksi lehdissä ollaan usein hyvin närkästyneitä ruotsinkielisten fennomaanien haluun etäännyä Ruotsista ja korostaa sen sijaan suomalaisuutta. Sama lehtiartikkeli kritisoi ajatusta, joka Suomesta käydyssä keskustelussa on näkyvässä, jossa Suomi halutaan luoda itsenäisenä ja etäällä Ruotsista, mutta silti ruotsin kielellä hallittuna. Lehden kirjoittaja pitää tätä hyvin erikoisena ajatuksena ja toteaa:

*Att ett svensk element beherrsakar finland skulle vara ganska tillbörligt och bra, blott det icke är ett svenskt element ifrån Svergie!?*¹⁰²

Ruotsista perittyjä elementtejä halutaan säilyttää ja niiden varaan aiotaan rakentaa kansalaisuus ja maa, mutta niiden ei haluta olla liian vahvassa liitossa Ruotsiin. Tästä ajatuksesta ei ruotsin lehdistössä pidetty ja moni kutsuu sitä kiittämättömyydeksi. Tämä nähdään erityisesti petturuutena, koska Ruotsin näkökulmasta suomalaisilla saatikka suomenruotsalaisilla ei ole erillistä kansallista identiteettiä, vaan se on kuten aiemmin mainittiin, Venäjän tekaisemaa. Tämän vuoksi Ruotsista etäännyminen näyttyy petturuutena.

Kiittämättömyys nousee kielen ja kulttuurin kehittymisen yhteydessä esille myös *Aftonbladet* lehden sivuilla. Lehden kirjoituksessa halutaan vahvasti kiistää ajatus, että Ruotsi olisi jollain tavalla yrittänyt sortaa Suomen kieltä. Sen sijaan kirjoittajan mukaan Ruotsin vallanaikana

¹⁰⁰ Lindgren & Lindgren & Saari 2011, 23.

¹⁰¹ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 209, 6.9.1855.

¹⁰² Ibid.

esimerkiksi papit opettelivat suomea voidakseen puhua kansalle ja Raamattu käännettiin suomeksi. Myös jo 1767 Suomessa on tehty tutkimusta suomen kielestä ja runoudesta.¹⁰³ Lehti näin osoittaa, että Ruotsi ei ikinä olisi yrittänyt tukahduttaa suomen kieltä vaan päinvastoin tarjosi mahdollisuuksia tutkia sitä muun sivistyksen ohessa. Lehdistön käsitys Suomen kielestä on, ettei sitä voida edes kuvitella käytettävänä muuna kuin kansankielenä. Kieli toimi Suomessa tietyllä tavalla luokkajakona, eliitin keskuudessa puhuttiin ruotsia ja tavallinen kansa puhui suurimmaksi osaksi suomea. Kun koulutusta ei ollut saatavilla suomen kielellä, säilyi tämä luokkajako.

Lehdistössä ajatus suomen kielestä koulutuksen kielenä nähdään täysin naurettavana. Tämän vuoksi sitä ei ehkä myöskään nähdä kielen tukahduttamisena. Kysymys ei ole niinkään vain kielestä vaan myös luokkajaosta. Väestön, joka puhui suomea, ei nähty tarvitsevan laajempaa koulutusta omalla kielellään. Tähän alkaa kuitenkin jo 1850-luvulla syntyä muutoksia, niin Suomessa kuin Ruotsissa, kun ajatukset koulutuksen levittämisestä alkavat saada enemmän jalansijaa. Kaikki eivät pitäneet suomen kielen kohottamisesta sivistyskieleksi myöskään Suomessa. Moni ei pitänyt suomen kieltä tarpeeksi sivistyneenä kielenä ja jotkut Suomen kehitystä toivovat pelkäsivät, että sivistymätön Suomen kieli alentaisi koko maan sivistystä ja toisi sitä alaspäin Euroopan sivistyneiden kansojen joukossa.¹⁰⁴

Koulutus ja sivistys ovat tärkeitä teemoja, joita molemmat von Qvanten sekä Ruotsin lehdistö nostavat esiin useita kertoja tehdessään väitteitä Suomen tilanteesta. *Aftonbladet* kirjoittaa 23. toukokuuta Von Qvantenin pamflettiin vastaavassa tekstissään Suomen olevan velkaa sivistyksensä ja koulutuksensa Ruotsille. Nämä germaanisat instituutiot, joita fennomaanit Suomessa pitivät tärkeinä, ovat perua Ruotsin ajalta ja fennomaanien tulisi olla kiitollisia tästä. Lehti haluaa huomioda, että näiden instituutioiden arvo piilee nimenomaan siinä, että ne ovat tulleet Skandinaviasta ja Ruotsista. Kirjoittaja vertaa Suomen tilannetta Viron tilanteeseen ja toteaa että sinne kun Saksa toi nämä germaanisat instituutiot valloitti se samalla Viron kansan ja otti asukkailta *kehon ja sielun*. Suomalaisten tulisi siis olla kiitollisia kohtelusta, jota saivat Ruotsilta.¹⁰⁵ Vertausta Suomen ja Viron tilanteesta käytettiin usein keskustelussa kiitollisuudesta ja siitä, onko Suomi velkaa asemansa osana läntistä maailmaa Ruotsille.¹⁰⁶

¹⁰³ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 23.5.1855.

¹⁰⁴ Lindgren & Lindgren & Saari 2011, 22.

¹⁰⁵ Om Fennomanien och Finlands framtid, *Aftonbladet* 23.5.1855.

¹⁰⁶ Engman 2018, 91.

Von Qvanten puhuu suomen kielen kauneudesta ja korostaa sen merkitystä maan kulttuurin kehityksessä. Hän ei kuitenkaan näe sitä hallinnon kielenä. Sen sijaan kieli on merkki kansasta, joka on säilyttänyt kieltä Ruotsin vallan alla. Von Qvanten ylistää suomen kieltä ja sen kauneutta kansankielenä, joka edustaa suomalaisia talonpoikia sekä idyllisestä maaseutua. Ruotsalainen lehdistö ei usko suomen kielen menestykseen. Kielellä ei nähdä olevan mahdollisuuksia nousta kansakielestä esimerkiksi koulutukseen. Tämän vuoksi suomen kielen ylistys ja nostattaminen fennomaanien puolesta herättää paheksuntaa Ruotsissa. He näkevät tämän osana Venäjän yrityksiä luoda syvempää kuilua Ruotsin ja Suomen välille vähentämällä ruotsin kielen merkitystä. Suomessa kielikysymys on 1850-luvulla heräämässä tärkeäksi osaksi keskustelua. Se on myös yksi suurimmista erimielisyyksistä, joita fennomaaneilla ja lehdistöllä oli. Suomessa erityisesti J.V Snellman ajoi suomen kielen asemaa ja tämä teki hänestä hyvin inhotun hahmon Ruotsin lehdistössä. Snellman oli myös tunnettu hyvin pisteliäästä kirjoitustyylistään, mikä saattoi myös vaikuttaa paheksuntaan Ruotsin lehdistön puolelta. Snellmanin kirjoitustapa sai monet Suomessakin ärtymään hänen kirjoituksiinsa.

3 Suomen liitto Skandinaviaan

Kappaleessa 3.1.tulen käymään läpi, miten Von Qvanten puhuu Krimin sodasta ja mitä keinoja hän käyttää muokkaamaan Ruotsin mielipidettä päätöksestään pysyä neutraalina. Tulen myös pohtimaan, mitä argumentteja ruotsin media taas käytti niin puolustaessaan kuin vastustaessaan Ruotsin päätöstä pysyä neutraalina. Krimin sodan aikaan moni koki sodan taisteluksi sivistyneen lännen ja barbaarisen idän välillä ja moni myös Ruotsissa oli sitä mieltä, että Ruotsin on otettava osaa tähän taisteluun itää ja erityisesti Venäjää vastaan. Myös Ruotsissa jotkut henkilöt näkivät tämän tilaisuutena vallata Suomi takaisin osaksi Ruotsia. Pysin lähdeaineistojen pohjalta tarkastelemaan, miten Venäjistä puhuttiin aikalaiskontekstissa ja miten tätä puhetta käytettiin puolustamaan syitä Ruotsin osanotosta sotaan.

Kappaleessa 3.2. tutkin miten Von Qvanten pyrkii tarkentamaan ajatuksiaan skandinaavisesta unionista ja sen hyödyistä Suomelle. Hän pyrkii perustelevaan tarkemmin, miksi Suomi tulisi liittää osaksi skandinavista unionia ja miksi se tulisi liittää itsenäisenä eikä osana Ruotsia. Lehdistön puolesta taas tarkastelen miten lehdissä otetaan vastaan ajatus Suomen liittämistä ja millä tavoin lehdistö torjuu tämän ajatuksen. Tarkastelen myös millaisena tilanne näyttäytyi Suomessa ja millaisia mielipiteitä Suomessa oli liitosta Ruotsin kanssa.

3.1 Venäjän vastustus, Ruotsin neutraalisuus ja Krimin sota

Von Qvanten esittää syksyllä 1855 ilmestyneessä pamfletissaan *Sednare häftet. Kunna Sverige och Finnland åter förenas?*, miten koko Eurooppa hyötyisi suuresti, jos Suomi saataisiin sidottua tiukemmin osaksi Skandinaviaa ja näin läntistä maailmaa. Von Qvanten kuvailee tätä taisteluksi sivistyneen Euroopan puolesta. Hänen mukaansa tällä taistelulla pyritään varmistamaan Euroopan valtioiden mahdollisuus itsenäisyyteen ja vapaaseen kehitykseen.¹⁰⁷ Hakemalla tukea muista länsi-Euroopan maista ja korostamalla koko Euroopan hyötyvän Suomen niin sanotusta vapauttamisesta, Von Qvanten pyrkii tukemaan argumenttiaan Suomesta osana skandinavista unionia. Hän pyrkii erityisesti korostamaan, miten tämä vapauttaisi Suomen idästä ja loisi näin vahvempaa muuria idän ja lännen välille. Samalla tämä ajaisi Venäjää ahtaammalle. Krimin sodan aikana Iso-Britannia ja Ranska ajoivat vahvasti ajatusta, että Venäjä on ajettava pois Euroopan valtiopolitiikasta. Venäjä oli vahva sotilasmahti, jonka monet näkivät niin sanottuna

¹⁰⁷ Von Qvanten 1855b, 7.

barbaarina Euroopan portilla. Euroopan pelättiin olevan heikentynyt tarpeeksi, jotta Venäjä saattaisi levittää valtaansa sinne.¹⁰⁸

Von Qvanten mainitsee pamfletissaan, miten Venäjän kaikenlaiset hyökkäykset Suomea vastaan tulisi nähdä hyökkäyksenä koko Eurooppaa vastaan.¹⁰⁹ Tällä hän viittaa Venäjän yrityksiin tukahduttaa sivistystä tai koulutusta Suomessa olevan uhka koko Euroopan sivistykselle. Von Qvantenin teksteissä nousee usein esille ajatus, että Venäjä on barbaarinen ja sivistyksestä jäljessä, kun taas läntiset Euroopan maat, erityisesti Ranska, Iso-Britannia ja Skandinavian maat taas nähdään paikkoina, joissa koulutus ja sivistys kukoistavat. Ilmassa oli pelkoa, että jos Venäjän valta kasvaa, tukahduttaa se myös sivistystä Euroopassa. Mark Kuldkepp kuvaa Ruotsissa 1855 heränneitä ajatuksia liittyä mukaan Krimin sotaan toiveina vapauttaa itäistä Eurooppaa erityisesti, Suomea, Viroa ja Puolaa Venäjän sortavasta vallasta. Ruotsin kuningas Oskar I:llä oli toiveita nostaa näiden maiden kansallisuusliikkeet taistelemaan Venäjää vastaan.¹¹⁰

Ruotsissa heräsi 1855 vuoteen mennessä varsin todellisia suunnitelmia liittyä mukaan Krimin sotaan, mutta suuren osan sodasta Ruotsi pysyi neutraalina, vaikka länsimielisenä.¹¹¹ Von Qvantenin teksteissä on huomattavissa, että hän yrittää vahvasti vedota Ruotsiin ja saada tämän osallistumaan sotaan. Hän kuvailee Ruotsin asemaa Euroopan historiassa sivistyksen lähteenä ja levittäjänä pohjoisessa Euroopassa ja kuvailee Ruotsia yksinäisenä kilpenä, joka pyrkii puolustamaan Eurooppaa idän uhalta. Hän korostaa Ruotsin joutuneen toimimaan lähes yksin ja pienillä resursseilla. Hän myös nostaa esille Suomen, jota hän kuvaa Ruotsin kilveksi, jolla pyrittiin torjumaan idästä tuleva uhka. Von Qvanten kuvailee tätä kertomalla, että Ruotsilta ryöstettiin oveluudella ja väkivallalla tämä kilpi.¹¹² Von Qvanten puhuu Ruotsin historiasta ja pyrkii vetoamaan näin Ruotsin kansalliseen ylpeyteen. Hän kuvailee Ruotsia urhollisena taistelijana, joka puolustaa itseään ja samalla koko läntistä Eurooppaa. Venäjä taas kuvataan petollisena ja epärehellisenä. Näillä keinoin hän pyrkii herättämään Ruotsissa tahtoa nousta sotimaan Venäjää vastaan.

¹⁰⁸ Neumann 1998, 41–42.

¹⁰⁹ Von Qvanten 1855b, 61.

¹¹⁰ Kuldkepp 2021, 173.

¹¹¹ Kuldkepp 2021, 172.

¹¹² Von Qvanten 1855b, 6.

Ruotsin menneisyyteen vetoaminen sopii Ruotsissa 1855 vallitsevaan tilanteeseen. Mark Kuldkepp argumentoi artikkelissaan *Scandinavian neutrality in Crimean war*, että Ruotsissa eli vielä Krimin sodan aikaan vahva katkeruus Suomen menetyksestä vuonna 1809. Erityisesti liberaalit skandinavistit pitivät puheissaan ilmassa ajatusta Suomen takaisin valtauksesta ja *Aftonbladet* lehdessä esitettiin useita mielipiteitä, joissa vastustettiin Venäjää ja toivottiin Suomen takaisinottoa.¹¹³ Suomen menetys oli ollut Ruotsille kova isku joka vaikutti Ruotsissa pitkään. Se samanaikaisesti vei toivoa ajatuksesta suur-Ruotsista sekä toi ennen etäisen ja pelkoa herättävän Venäjän rajan yhtäkkiä lähelle Tukholmaa.¹¹⁴ Retoriikka, jota von Qvanten käyttää, on siis varsin ajankohtaista ja moni Ruotsissa toivoi Suomen takaisinottoa. Ei kuitenkaan aivan samalla tavalla kuin miten von Qvanten sen teoksessaan esittää. Ruotsissa Suomen kansallisuusaatetta ei laajasti otettu vakavasti.

Kulttuurisen skandinavismin henkeen kuului vahvasti kansallisromantiikkaan ja menneisyyteen kuuluvat laulut, runot ja puheet. Näiden kautta skandinavistit pyrkivät luomaan kuvaa yhteisestä menneisyydestä ja mahdollisesta tulevasta. Erityisesti Ruotsin skandinavistien joukossa menneisyyden ihannointiin kuului toive Suomen takaisinotosta sekä Venäjän vastustus. Esimerkki hyvin aiheeseen sopivista lauluista Ruotsista 1850-luvulta on laulu *Från nordens studenter vid skålen för Finland*, jossa lauletaan vapauden teemoista kuvaten Suomea vapauden kaatuneena linnana, joka on joutunut orjuuden alle. Laulut vapaudesta olivat nationalismiin yhteydessä yleisiä niin Suomessa kuin Ruotsissa. Ruotsissa vapauden ja itsenäisyyden suurimpana uhkana lauluissa esiintyy yleensä Venäjä.¹¹⁵

Von Qvantenin ajatuksissa, jos Ruotsi lähtisi mukaan sotaan, taistelisi se Venäjää vastaan puolustaakseen länsimaista sivistystä ja tukeakseen muita länsi-Euroopan maita, jotka ovat valmiita taistelemaan oman moraalinsa vuoksi. Yhdessä läntinen Eurooppa voisi työntää Venäjää pois.¹¹⁶ Von Qvantenin mukaan Venäjän vastustus ei olisi Ruotsille vain moraalinen taistelu vaan tästä sodasta olisi myös muita hyötyjä. Sota on tullut lähelle Ruotsia ja erityisesti lähelle Tukholmaa. Siksi on Ruotsin omien etujen mukaista taata oma turvallisuutensa.¹¹⁷ Von Qvanten vahvistaa myös ajatusta pohjoismaista yhteisenä alueena kuvaamalla tilannetta sanoin:

¹¹³ Kuldkepp 2021, 169.

¹¹⁴ Katajisto 2008, 192.

¹¹⁵ Enefalk 2008, 93, 91.

¹¹⁶ Von Qvanten 1855b, 7.

¹¹⁷ Von Qvanten 1855b, 14.

*--sammanhånga med Sveriges interesse, icke blott såsom stat i allmänhet, men såsom Nordisk stat i synnerhet.*¹¹⁸

Von Qvanten yrittää siis herätellä Ruotsissa ajatuksia niin sotaan liittymisen eduista maalle itselleen, kuin muulle pohjoiselle Euroopalle. Hän myös vetoaa usein Ruotsin menneisyyteen ja kuvaa Ruotsia yksinäisenä puolustajana pohjoisessa. Näin hän vaikuttaa korostavan Ruotsin aseman tärkeyttä Euroopassa.

Ruotsilla oli kuitenkin syynsä pysyä puolueettomana. Suomen sodan jälkeen kuningas Karl XIV Johan aloitti Ruotsin pitkään kestäneen neutraaliuuspolitiikan. Hän näki, että Ruotsilla on yksi vihollinen, Venäjä. Tämän vuoksi hän näki parhaana säilyttää rauhanomaisia välejä Venäjän kanssa.¹¹⁹ 1848 Ruotsi asettui Tanskan puolelle ensimmäisessä Schelswigin sodassa ja tarjosi Tanskalle apua, mikä poikkesi aiemmasta neutraalista politiikasta. Krimin sodan aikaan Ruotsin kuninkaana toimi Oskar I, joka aluksi seurasi isänsä neutraalia politiikka, mutta oli huomattavasti aggressiivisempi Venäjää kohtaan. Kun Krimin sodan alussa Ruotsi julistautui neutraaliksi, salli se satamiensa käytön sodan kummallekin osapuolelle. Tämä kuitenkin hyvin selvästi hyödytti lähinnä Iso-Britanniaa ja Ranskaa eikä Venäjää, jolla oli jo omia satamia Itämeren alueella.¹²⁰ Samoin Ruotsi kieltäytyi lupauksesta olla hyökkäämästä Venäjää kohtaan mistään syystä Venäjän tätä vaatiessa.¹²¹

Lehdet *Aftonbladet* ja *Svenska tidningen* kirjoittivat ahkerasti Krimin sodasta ja ilmaisivat mielipiteitä Ruotsin jättäytymisestä neutraaliksi. Lehdet kävivät keskenään keskustelua *Svenska tidningenin* aloittaman *Den Stora Frågan* nimisen artikkelisarjan alla, jossa lehdet ajoittain hyvin kärkkäästi arvostelivat toistensa ajatuksia sodasta. *Svenska tidningenin* kirjoittaja oli huomattavasti varovaisemmalla kannalla puhuessaan sodasta. Kirjoittajan mukaan sotaan liittymisen on aina suuri riski ja huomauttaa siitä väkisin koituvista ihmishenkien menetyksistä. Hän uskoo Krimin sodan jo pian päättyvän, jolloin Ruotsin ei kannattaisi lähteä taisteluun enää mukaan. Kirjoittaja nostaa myös esille sodasta koostuvat suuret kustannukset ja mainitsee miten Englannissa moni aristokraatti jo valittaa sodasta koituvista kuluista.¹²² 11. päivä huhtikuuta

¹¹⁸ Von Qvanten 1855b, 8.

¹¹⁹ Nordin 2019, 68.

¹²⁰ Malmborg 2001, 94.

¹²¹ Kuldklipp 2021, 168.

¹²² Den stora frågan, *Svenska tidningen* Nro.118, 22.5.1855.

1855 *Aftonbladet* kommentoi *Svenska tidningenin* aiempaa artikkelia tekstillä, jossa kirjoittaja toteaa, että hänen toiveenaan Krimin sodasta olisi Suomen vapauttaminen. Artikkelin kirjoittaja ei suoraan sano toivovansa Ruotsin ottavan osaa sotaan, ja kommentoi että suurin sodankäynti tulisi olla suurempien valtioiden vastuulla, mutta kommentoi että hänen mielestään Ruotsin valmiudet sotaan eivät ole yhtään niin huonot kuin *Svenska tidningenin* artikkeli väittää.¹²³

Samaan aikaan kuitenkin Ruotsissa oli noussut esille suurta tyytymättömyyttä entisen kuninkaan Venäjä-myönteistä politiikka kohtaan. Kuten aiemmin jo mainittiin, moni koki Suomen menetyksen suurena tragediana ja halusi Ruotsin taistelevan Suomen takaisinvaltauksen edestä. Von Qvanten kertoo teksteissään ymmärtävän Ruotsin halun pysyä poissa taisteluista, mutta kyseenalaistaa silti haluaako Ruotsi seurata sivusta rauhassa, säästäen oman kansana verta ja rahaa hetken rauhan vuoksi. Hän kysyy haluaako Ruotsi mieluummin tätä vai:

*--tillfället att åter intaga den rang bland Europas sjelfständiga stater, hvarifrån det aldrig bordt falla*¹²⁴

Hän pyrkii näin vetoamaan Ruotsin historiaan tärkeänä maana Euroopan politiikassa ja pyrkii herättämään ruotsalaisissa lukijoissa uutta intoa nousta taas suurten valtioiden joukkoon. Von Qvanten pyrkii sanoillaan vaikuttamaan juuri erityisesti Ruotsin kansalliseen ylpeyteen. Mark Kuldkeepin mukaan kansalaiseen ylpeyteen vetoaminen on tehokas keino saada ihmisiä vakuutetuksi siitä, että jokin historiassa tapahtunut vääryys on korjattava. Näin historiaa saatetaan käyttää työkaluna poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Erityisesti sanomalehdet, jotka yleistyivät ja joiden lukijakunta laajeni suuresti 1800-luvun aikana, olivat hyvä keino tällaisten kansallisuusaatteiden levittämiseen.¹²⁵ Vuosi ennen Von Qvantenin pamflettien ilmestymistä, *Aftonbladet* kirjoitti sotaan osaa ottamisen puolesta ja erityisesti kannusti Ruotsia pyrkimään valtaamaan Suomi takaisin. Tutkija Arnold Barton kirjoittaa miten tämä ja myös muut sanomalehdet 1850-luvun puolivälissä kirjoittivat innokkaasti Suomen valtaamisesta takaisin. Moni ajatteli, että Suomen vapauttaminen Venäjän vallasta olisi suuri edistysaskel Ruotsille.¹²⁶

¹²³ Äfven några ord uti den stora frågan, *Aftonbladet* 11.4.1855.

¹²⁴ Von Qvanten 1855b, 6.

¹²⁵ Kuldkepp 2019, 129.

¹²⁶ Barton 2009, 173–174.

Lehdillä oli eriäviä mielipiteitä sodan hyödyistä. Aftonbladetin kirjoituksissa on erityisesti näkyvissä toiveet skandinavismista. Lehden kirjoittaja listaa hyötyjä ja vahvuuksia, joita Ruotsi ja nimenomaan Skandinavia voisivat tuoda sotaan. Hän puhuu esimerkiksi skandinaavisten maiden sijainnista ja pohtii eikö olisi tarpeellista, että Ruotsi ei istuisi hiljaa ja odottaisi tapahtumien kulkevan ohi. Nimenomaan Skandinavian yhteinen toiminta ja kahden maan, olettaen Ruotsin ja Tanskan, yhdistyminen toisi tärkeitä apuja sotaan. Kirjoittaja valittaa, ettei Ruotsilla ole rohkeutta täyttää velvollisuuttaan ja ottaa osaa sodassa. Suomea kirjoittaja kommentoi sanoin:

*–vårt svenskt-finska hjerta blöder vid tanken, att det inom tiden för en kortaer mans-
ålder är för andra gången Sverige genom en föga fosterländsk politik åsidosatt åt-
minstone försöket att bidraga till Finlands undanryckande ifrån czarvärldet*¹²⁷

Kirjoittaja murehtii, että Ruotsi ei pyri auttamaan irrottamaan Suomea Venäjän otteesta, vaan isänmaallisuuteen vedoten jättäytyy syrjään. Kirjoittaja toivoo selvästi herättävänsä ruotsalaisissa lukijoissa muistoja Suomesta ja velvollisuuden tuntoa auttaa maata siirtymään pois Venäjän vallan alta. Tämä sopii hyvin yhteen Ruotsissa nousevan Venäjä vastaisuuden ja neutraalisuuteen pettyneiden ajatusten kanssa yhteen. Samoin kuin toiveisiin herättää skandinavista yhteyttä.

Lehdistön joukossa mielipiteet sotaan liittymisestä vaihtelivat laajasti eivät pelkästään lehtien välillä vaan myös niiden sisällä. Vuoden 1855 aikana *Aftonbladetissa* toimituksessa eli varsin eriäviä mielipiteitä siitä, pitäisikö Ruotsin lähteä mukaan sotaan vai ei. Skandinavismin yksi aktiivisimmista kannattajista August Sohlman kannatti lehden sisällä vahvasti Ruotsin osallistumista sotaan. Samaan aikaan lehden sen hetkinen omistaja Carl Fredrik Bergstedt ei nähnyt Ruotsin osallistumista sotaan kannattavana ja vastusti ankarasti kuningas Oskar I suunnitelmaa liittyä sotaan. Näiden erimielisyyksien vuoksi Bergstedt jätti lehden toimituksen vuoden 1855 lopussa ja Sohlman korvasi hänet päätoimittajana.¹²⁸ Se, miten sanomalehdet kirjoittivat Krimin sodasta, oli hyvin tärkeä osa kansan mielipiteiden muokkaajana sodan aikana. Median vaikutus alkoi mullistua 1800-luvun puolivälin aikoihin. Myös muut keinot levittää tietoa kehittyivät, esimerkiksi telegrammin keksiminen mullisti tiedon välityksen nopeuden. On arvioitu,

¹²⁷ Äfven några ord uti den stora frågan, *Aftonbladet* 12.4.1855F.

¹²⁸ Gustaffson & Rydén 2010, 104.

että Krimin sota oli ensimmäinen sota, jossa yleisellä mielipiteellä sodasta oli merkitystä sen kululle.¹²⁹ Tämä erityisesti korostaa lehtien kantojen merkitystä.

Ruotsin sisällä oli kuitenkin vahvoja aikeita olla jäämättä täysin puolueettomaksi Krimin sodassa. Kuningas Oskar I aloitti 1855 neuvottelut Ruotsin osallistumisesta sotaan Venäjää vastaan. Tähän osallistumisen tärkeänä motiivina toimi Suomen ja Ahvenanmaan takaisin valtaaminen. Sota päättyi kuitenkin rauhaan 1856 ennen kuin Ruotsi ehti ottaa osaa taisteluissa.¹³⁰ Koska Suomen kansallisliikettä ei Ruotsissa otettu vielä 1850-luvulla vakavasti, ei suunnitelmissa juuri pohdittu sitä, suostuuko Suomi yhteistyöhön Ruotsin kanssa. On myös jäänyt epäselväksi, mikä kuningas Oskar I suunnitelma Suomelle oli. Olisiko Suomi saanut pitää omaa päätösvaltaansa vai olisiko sen hallinto sulautettu täysin Ruotsin hallintoon.¹³¹

Siitä voiko Krimin sotaan osallistumisen suunnittelua kutsua osoitukseksi skandinavismista, ovat tutkijat olleet erimielisiä. Historioitsija Krister Wahlbäck on arvioinut, ettei kuningas Oskar I suunnitelma ole osoitus skandinaavisesta yhteydestä, koska Tanskan ja Norjan rooli Krimin sodassa oli lähes olematon.¹³² Itse kuitenkin näkisin, että sidos skandinavismiin nivoutuu päätökseen osallistua sotaan. Vaikkei Tanska ollut innokas lähtemään vastustamaan Venäjää, oli Ruotsissa Suomen takaisin valtaus vahvasti juuri skandinaavisissa piireissä levinnyt ajatus. Tanskalla myös oli enemmän syytä pysyä neutraaleissa väleissä Venäjän kanssa kuin Ruotsilla. Kuningas Oskar I itsellä oli myös vahvoja skandinaavisia toiveita, jotka liittyivät nimenomaan Suomeen. Hän osallistui itse ainakin yhteen skandinaavisista opiskelijakokouksista ja lausui siellä Suomen takaisinvaltaamiseen viittaavan runon *Finland*.¹³³ Myös historian tutkija Åke Holmberg on kirjoittanut skandinavismin olleen erityisesti Ruotsin kuninkaalle Oskar I vaikuttava tekijä ja hänen jatkaneen vielä sodan jälkeen yrityksiä yhdistää ainakin Norja, Ruotsi ja Tanska.¹³⁴

Skandinavismi ajoi monia keskusteluja Krimin sodan aikaan osapuolista ja puolueettomuudesta Ruotsissa. Von Qvantenin pamflettien julkaisuaika osuu siis aikaan, jolloin oli olemassa hyvin varteenotettavia keskusteluja Ruotsin osallistumisesta sotaan ja Suomen takaisin valtaamisesta.

¹²⁹ Badem 2010, 2.

¹³⁰ Molmberg 2001, 94–95.

¹³¹ Iko 2014, 4–5.

¹³² Wahlbäck 2011, 64.

¹³³ Ghenghea 2014, 136.

¹³⁴ Holmberg 1966, 58–60.

Von Qvanten myös tuki itse näitä ajatuksia ja jatkoi vielä Krimin sodan jälkeenkin vahvana skandinavismien kannattajana, eikä luopunut toivosta, että Suomi voitaisiin liittää tähän unioniin. Krimin sodan jälkeen hän toimi merkittävässä roolissa yrityksissä yhdistää Ruotsi ja Tanska. Hän oli korkeassa asemassa 1860-luvulla Ruotsin politiikassa ja pyrki vaikuttamaan Ruotsin ja Tanskan yhdistymiseen toisen Schleswig sodan aikana. Hän matkusti Tanskaan ja yhdessä paikallisten skandinavistien kanssa kirjoitti luonnoksen unionisopimuksesta. Ruotsin Kuningas Karl XV ei kuitenkaan ottanut sopimusta toteen.¹³⁵ Historian tutkija Mikael Björk-Winberg kirjoittaa, että Emil von Qvanten toivoi, että Krimin sodan ajan ja myös pitkään sen jälkeen Suomen voivan saavuttaa itsenäisyyttä Venäjältä. Tällöin Suomella olisi hyvä mahdollisuus liittyä unioniin, joka samaan aikaan olisi muodostunut skandinaaviaan.¹³⁶ Tämän vuoksi hänen oli myös hyvin tärkeää nostaa esille omia ajatuksiaan Suomen liittämistä itsenäisenä osana osaksi Skandinaviaa.

Mielipiteet Suomen sisällä Venäjältä ja Ruotsista olivat ristiriitaisia. Moni koki Venäjän uutena mahdollisuutena menestyä ja erityisesti Krimin sodan aikana Suomessa toivottiin, ettei Ruotsi lähtisi mukaan sotaan. Ruotsin ja Venäjän vastainen sota toisi taisteluita Suomen alueelle ja pakottaisi joko taistelemaan Ruotsia vastaan tai pettämään Venäjän. Ensimmäistä vaihtoehtoa pidettiin laajasti kammottavana ajatuksena ja jälkimmäisen pelättiin ryöstävän Suomelta se autonomian, jonka Venäjä sille oli myöntänyt. Olemassa ei ollut vahvaa uskoa, että Ruotsi voisi ainakaan lopullisesti ottaa Suomea takaisin.¹³⁷ Max Engman kuvailee Suomessa vallinneen erityisesti 1800-luvuun alkupuolella vahva lojaalisuus Venäjän keisaria Aleksanteri I kohtaan, ei niinkään Venäjä kohtaan. Ruotsin moni näki petturina, joka oli hylännyt Suomen eikä ollut taistellut Suomen puolesta tarpeeksi Suomen sodassa. Moni Suomessa koki, ettei Ruotsi juuri välittänyt Suomen kohtalosta ja niinpä uskollisuus Venäjää kohtaan nähtiin parempana vaihtoehtona.¹³⁸

Krimin sodan aikana Suomen kansa osoitti lojaalisuutta Venäjää kohtaan. Kun Englanti hyökkäsi Venäjää ja näin Suomen rannikkoa vastaan Krimin sotaan kuuluneessa taisteluissa Itämerellä, osallistui Suomi puolustukseen aktiivisesti. Väitöskirjassaan Eero Auvinen on argumentoinut siviiliväestön panoksen olleen suuri rannikolla ja sen tapahtuneen osittain ilman käskyjä

¹³⁵ Hemstad & Stadius 2023, 127.

¹³⁶ Hemstad & Stadius 2023, 127–128.

¹³⁷ Barton 2009, 179.

¹³⁸ Engman 2018, 74–75.

Venäjän hallinnolta.¹³⁹ Englannin hyökkäys Suomen rannikkoa vastaan ei myöskään kohottanut halua liittyä länsivaltoihin. Lännessä oli epäilty, että tämä saattaisi saada Suomen nousemaan kapinaan Venäjää vastaan, mutta juuri minkäänlaista Venäjän uhmaamista ei syntynyt.¹⁴⁰ Tämä osoitti halua puolustaa Venäjää ja emämaata, mutta vahvana motiivina on myös toiminut merenkulun ja kaupankäynnin puolustus. Moni Suomen rannikolla sai elantonsa kauppamerenkulusta, jolloin hyökkäys sitä vastaa oli iso isku, jota varten oltiin valmiita puolustautumaan.¹⁴¹

Von Qvanten näkee Suomen sisällä uinuvan Venäjä-vastaisuuden mahdollisuutena Ruotsille herättää lämpimät tunteet Ruotsia kohtaan uudestaan esiin ja herättää vihaa Venäjää kohtaan. Hän pyrkii herättämään tunteista Ruotsissa sanoin:

*--att det är Sverige, just Sverige och intet annat land, som är egnadt att till lif och tillbörlig verksamhet framkalla de, i brist af den antändande gnistan och det nödvändiga luftdraget, slumrande elementerna i Finnland till ett gestaltande af Norden, motsatt det, hvarunder det nu ängslas.*¹⁴²

Von Qvanten näkee, että Suomi olisi mahdollista herättää vastustamaan Venäjää ja Ruotsi, joka jakaa historiansa maan kanssa, on ainoa joka pystyisi herättämään suomalaisissa tämän kipinän. Hän nostaa teksteissään esille myös Suomen takaisin oton symbolisen arvon. Von Qvanten viittaa ruotsin menneisyyteen ja miten Ruotsi on pitkään taistellut germaanisten instituutioiden puolesta ja slaavilaista Venäjää vastaan. Jos nyt Ruotsi, jonka Venäjä on voittanut, nousisi uudestaan Venäjää vastaan yhteistyössä muiden koulutettujen länsimaisten maiden kanssa ja voitaisi, olisi tämän voiton arvo mittamaton todiste länsimaisen sivistyksen ylemmyydestä ja voisi johtaa Venäjää myös etsimään tätä sivistystä.¹⁴³ Näillä uljailla sanoilla von Qvanten yrittää houkuttaa Ruotsia ottamaan osaa Krimin sodassa. Hän tekee paljon viittauksia Ruotsin pitkään historiaan itsenäisenä kansana ja vetoaa myös Ruotsin länsimaisiin tai germaaniin taustoihin, joiden kautta sivistys on Ruotsiin tullut.

¹³⁹ Auvinen 2015, 325.

¹⁴⁰ Auvinen 2015, 326.

¹⁴¹ Auvinen 2015, 325.

¹⁴² Von Qvanten 1855b, 28.

¹⁴³ Von Qvanten 1855b, 29.

Kiinnostus Ruotsin omaan historiaan ja germaanisiin taustoihin oli Ruotsissa noussut vahvasti romantismin aikakaudella ja sen teemat olivat erityisesti monille skandinavisteille hyvin tärkeitä. On siis helposti ymmärrettävissä miksi von Qvanten käyttää näitä vertauksia. Hän pyrkii vetoamaan Ruotsissa kohoavaan kansallistuntoon ja ylpeyteen omasta kansasta ja historiasta. Arnold Barton on nostanut esiin ajatuksen, että Ruotsin hävittyä sodassa Venäjälle ja menetettyä Suomen, nousi maan sisällä entistä vahvempi vastustus Venäjää kohtaan. Hän nostaa esille esseessään Ruotsissa ilmenneen myös ajattelua, että Suomi oli ryöstetty Ruotsilta epärehellisin keinoin.¹⁴⁴ Tämä sopii myös hyvin yhteen von Qvantenin retoriikassa, jossa hän puhuu epärehellisyydestä, jota Ruotsi koki menettäessään Suomen. Monilla tavoin nämä tekstit pyrkivät maalaamaan Venäjästä petollisen vastustajan. Tämä taas sopii yhteen vahvan ajattelun kanssa Venäjästä sivistymättömämpänä valtiona läntiseen Eurooppaan verrattaessa.

Suomen osuus Ruotsin skandinavismi keskustelussa oli vaihtelevaa. Osa skandinavismin kannattajista näki Suomen kysymyksen luonnollisena osana keskustelua Skandinavian yhdistämisestä, toiset taas ohittivat ajatuksen kokonaan ja näkivät että Skandinavian unioni muodostuisi niemenomaan Ruotsi-Norjan ja Tanskan liitosta. Skandinavismin liikkeen alussa Suomi oli harvemmin mukana keskustelussa. Kulttuurisesta yhteistyöstä keskustelevat opiskelijat nostivat toisinaan Suomen osaksi puheenvuorojaan, kuten tutkielman aloittanut *Finland! Så Jag ville ropa-* lausahdus osoittaa, mutta usein nämä alkuvaiheen keskustelut keskittyivät kuitenkin Ruotsin ja Tanskan väliseen vuorovaikutukseen. Keskustelua Suomesta kuitenkin käytiin ja se sivusi aiheiltaan usein skandinavistista puhetta. 1840-luvun loppupuolella julkaistiin Ruotsissa useita pamfletteja, joissa keskusteltiin Suomen tilanteesta ja siitä, miten siihen tulisi Ruotsissa suhtautua. Erityisesti Israel Hwassar niminen lääkäri, joka oli 1800-luvun alussa opiskellut Turussa, kirjoitti useita Suomea käsitteleviä pamfletteja. Niissä käsiteltiin Suomen tilannetta Venäjän vallan alla ja pamfletit yleisesti antoivat ymmärtää, että Suomi kaipasi takaisin Ruotsin vallan alle ja ottaisi ruotsalaiset takaisin ilolla vastaa.¹⁴⁵

Tämän kaltaiset pamfletit loivat Ruotsissa tilannetta, jossa moni uskoi Suomen kärsivän Venäjän alla ja kaipaa takaisin osaksi vanhaa emämaataan. Näiden ajatusten yhdistyessä uudestaan 1850-luvulla kehittyvään Venäjän vastustukseen ja lännen sivistyksen ihannointiin, on ymmärrettävää miksi Ruotsissa oltiin närkästyneitä, kun Suomessa alkoi nousta esille fennomaanisia

¹⁴⁴ Barton 2009, 164.

¹⁴⁵ Klinge 1988, 155.

ajatuksia ja kun alkoi paljastua, ettei Suomi ollutkaan yhtä halukas irtoamaan Venäjästä kuin oli luultu. Suomi kääntyi Englannin hyökkäyksen seurauksesta enemmän kohti Venäjämielisyyttä. Fennomania nähtiin Ruotsissa Venäjän propaganda keinona ajaa rakoa Suomen ja Ruotsin välille. Tähän aikaan Venäjä todella myös käytti tehokkaasti apuna propagandaa herättämään Suomessa lojaalisuutta. Samalla Suomi alkoi yhä selvemmin etsiä omaa kulttuuria ja menneisyyttään. Tämä nähtiin Ruotsissa, jossa moni edelleen näki Suomen luonnollisena osana Ruotsia, petturuutena.

Von Qvanten näkee kriittisenä, että Ruotsi hylkää neutraalin asenteensa ja ottaa osaa Krimin sotaan. Tämä olisi hänen mukaansa paras keino vapauttaa Suomi Venäjän vallasta ja liittää se osaksi Skandinaviaa. Tämän Von Qvanten näki tärkeänä, koska hän halusi Suomen itsenäistyvän, mutta ei uskonut, että maa olisi tarpeeksi vahva vastustamaan Venäjää yksin. Ruotsin ja mielellään koko Skandinavian apu olisi välttämätöntä. Von Qvanten pyrkii vaikuttamaan ruotsalaisten mielipiteeseen sodasta puhumalla Ruotsin menneisyyteen suurvaltana. Hän käyttää retoriikkaa, joka pyrkii herättämään ruotsalaisissa kaipuuta menneeseen ja herättämään tahtoa ottaa Suomi takaisin. Lehdistö oli Ruotsissa hyvin jakautunut ajatuksista sodasta. *Aftonbladet* näkee sotaan osallistumisen Ruotsin velvollisuutena, kun taas *Svenska tidningen* toivoo, että Ruotsi tekisi kaikkensa välttääkseen sodan. *Aftonbladetin* voi nähdä käyttävän samanlaista retoriikkaa kuin Von Qvanten, jossa lehti viittaa menneisyyteen Suomen kanssa ja häpeään, jota maan tulisi tuntea, kun se ei lähde tilaisuuden tullen auttamaan vapauttamaan Suomea Venäjän kynsistä.

Todellisuudessa kuningas Oskar I suunnitteli vahvasti sotaan osallistumista ja saatuaan vakuuteluja länneltä oli aikeissa lähteä mukaan sotaan ja saada takaisin ainakin Ahvenanmaan, ellei koko Suomen. Sotaan lähtöön oli kuitenkin Ruotsille suuri kynnyks, koska tätä ennen maa oli pitkään pyrkinyt ylläpitämään rauhanomaisia välejä Venäjän kanssa. Suomen puolella Krimin sodalla oli omat vaikutuksensa suomalaisten mielipiteisiin Venäjästä. Sota aiheutti vahinkoa monille suomalaiselle rannikkokaupungeille, joka herätti vihamielisyyttä länttä kohtaan.

3.2 Suomi liitettävä, ei vallattava

Von Qvanten käyttää ensimmäisen pamflettinsa kertomalla Suomen kehityksestä sekä tavoista, joilla Suomi on alkanut löytää omaa historiaansa ja luoda omaa kulttuuriaan. Kuten olen ensimmäisessä kappaleessa kuvaillut, von Qvanten halusi luoda kuvaa Suomesta itsenäisenä

alueena naapureistaan Venäjältä ja Ruotsista. Toisessa pamfletissaan von Qvanten keskittyy esittelemään, miksi olisi tärkeää Ruotsin ja koko Euroopan turvallisuuden kannalta, että Ruotsi ottaisi puolensa sodassa ja pyrkisi vastustamaan Venäjää. Von Qvanten käyttää tätä todistuksena argumentissaan, että Ruotsin ei tule yrittää vallata Suomea takaisin samanlaiseksi alueeksi kuin se ennen vuotta 1809 oli, vaan Suomi tulisi liittää Ruotsiin omana itsenäisenä alueena. Toisessa pamfletissaan von Qvanten kirjoittaa, miten Ruotsin saapuessa Suomeen tulisi sen esittäytyä vapauttajana, ei valloittajana. Jos Ruotsi saapuisi Suomeen ja osoittaisi, ettei se halua vallata Suomea itsekkäästi takaisin, vaan auttaa kukistamaan Venäjän vallan, voisi liitto onnistua.¹⁴⁶ Von Qvanten korostaa, että liitto onnistuisi vain, jos Suomi liitettäisiin itsenäisenä, koska Suomen liitto väkivalloin loisi vastarintaa.¹⁴⁷ Tähän hän käyttää perustelunaan ensimmäisessä pamfletissaan esittämiä väitteitä.

Von Qvanten puhuu Suomen sisäisestä suhtautumisesta Venäjää kohtaan. Hänen mielestään Venäjän vastustus maassa on suurta, mutta hiljaista. Hän mainitsee miten monien mielestä Suomen tulisi olla tyytyväinen asemaansa ja kiitollinen Venäjää kohtaan. Kuitenkin hän näkee Venäjältä tulleen avustuksen keinona saada Suomi ei vain rahallisesti velkaan Venäjälle, vaan myös kiitollisuuden velkaan.¹⁴⁸ Hän listaa monia haittoja, joita Suomi on kokenut Venäjän vallan alla. Hän kertoo Venäjän puolustavan strategisesti tärkeää rannikkoa, mutta sisämaassa ja syrjäisemmillä seuduilla venäläiset sotilaat aiheuttavat vahinkoa ja varastelevat. Tämän lisäksi Venäjän vallan aikana Suomen talous on kärsinyt runsaasti. Tärkeäksi huomioksi hän nostaa myös, ettei suomalainen maanviljelijä tule koskaan näkemään venäläisiä veljinään tai tasa-arvoisina itsensä kanssa.¹⁴⁹ Näitä kaikkia syitä hän pitää todisteena siitä, ettei Suomen kansan mielipide Venäjältä voi olla yhtä myönteinen kuin luullaan.

Suomen sisällä halu irtautua Venäjältä ja tulla osaksi Ruotsia, edes unioni mallissa, ei saanut kaikilta kovinkaan railakasta kannatusta. Suomen sisäinen suhtautuminen entiseen emämaahansa ja Venäjään oli monimutkainen. Suomessa tapahtui vuosien 1809 ja 1855 välillä monia muutoksia. Toisaalta Venäjän alla hallinto muuttui ja monet hyötyivät näistä muutoksista. Moni Suomen virkamiehistä oli päässyt Venäjän vallan alla hyvään asemaan ja Suomella oli paljon vapautta omaan päätöksentekoon vielä 1850-luvulla. Suomi oli myös muuttunut

¹⁴⁶ Von Qvanten 1855b, 36.

¹⁴⁷ Von Qvanten 1855b, 33.

¹⁴⁸ Von Qvanten 1855b, 17–18.

¹⁴⁹ Von Qvanten 1855b, 20.

yhtenäisemmäksi alueeksi Venäjän vallan alla. Maan eri osat toimivat laajemmin yhteistyössä keskenään, koska hallinto, vaikka vastasikin Venäjälle, sai tehdä päätöksiä Suomen sisällä. Myös muut tekijät kuten kehittyvä rautatieverkosto kasvatti yhtenäisyyttä Suomen sisällä.¹⁵⁰

Moni myös näki, että Suomella oli paremmat mahdollisuudet kohottaa omaa kieltään ja kansalaisaatettaan Venäjän alla ja minkäänlainen liitos takaisin Ruotsiin nähtiin uhkana tälle. Tämä myös tiedettiin Ruotsin puolella. *Svenska tidningen* kritisoi von Qvantenin kirjoituksia Suomen venäjävastaisuudesta ja huomauttaa etteivät suomalaiset ja erityisesti fennomaanit vaikuta kovinkaan innokkailta liittoon ruotsin kanssa. Lehdessä syyskuun 12. päivä ilmestyneessä artikkelissaan tuodaan esille, miten Suomessa valitsee niin ankara sensuuri lehdistön parissa ja joukkokokoonnutumisia valvotaan tarkasti, ettei ole mitenkään mahdollista, että Von Qvantenilla voisi olla käsitys suomalaisten, jotka eivät saa keskustella asioista vapaasti mielipiteistä. Lehti on sitä mieltä, että puhuessaan koko kansan mielipiteistä von Qvanten tarkoittaa oikeasti vain virkamiehiä.¹⁵¹¹⁵²

Hyödyistä huolimatta Suomessa oli kuitenkin olemassa myös venäjävastaisuutta. Max Engman kuvailee, että erityisesti vanhemmat kulttuurifennomaanit kannustivat avointa suuntautumista länteen ja Venäjän vastustusta. Hänen mukaansa myös radikaalimmat liberaalit ryhmät kannattivat enemmän Ruotsia ja Skandinaviaa. Heidän, Engman kuvaa edustavan suomalaista skandinavismia.¹⁵³ Suomessa myös vierastettiin Venäjää. Moni asia Venäjällä oli uutta ja vierasta Suomessa. Ortodoksinen usko ja kieli olivat vieraita, kun niitä vertaa Ruotsin kanssa pitkään jaettuihin perinteisiin ja tapoihin.¹⁵⁴ Toisaalta monet näistä vieraista tavoista eivät levinneet Suomeen. Moni hallinnollinen elementti säilyi muuttumattomana ja Suomessa kansalla oli huomattavasti enemmän vapauksia kuin Venäjän kansalaisilla yleensä ja Ruotsista perittyjä hallinnonmalleja säilytettiin.¹⁵⁵ Max Engman kuvailee tilaneteen Suomessa olleen ruotsinmielinen perinteissä mutta ei politiikassa. Suomalaiset olivat pääosin tyytyväisiä oloihinsa.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Alapuro 2019, 58.

¹⁵¹ Lähteissä *embetsman*, tällä termillä lehti sekä von Qvanten viittaavat Suomen säätyläisiin.

¹⁵² Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska Tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

¹⁵³ Engman 2018, 71–72.

¹⁵⁴ Kalleinen 2023, 83.

¹⁵⁵ Barton 2009, 179.

¹⁵⁶ Engman 2018, 67.

Svenska tidningen kohdistaa epäilyt Suomen haluista liittyä osaksi Ruotsia lähinnä ylempiin säätyihin ja virkamiehiin. Lehdessä kirjoitetaan 6. Syyskuuta 1855 että Suomessa työskentelevät virkamiehet pelkäävät Suomen ja Ruotsin yhdistyessä, että heidän valtansa vähenisi. Samalla artikkelin kirjoittaja myös toteaa, että ehkä juuri tämän vuoksi Suomen ja Ruotsin yhdistyminen tulisi toteuttaa, jotta Suomi pääsisi eroon Venäjän nimittämistä virkamiehistä.¹⁵⁷ Lehti nostaa esille myös epäilyjä siitä, voidaanko Suomesta saada selvitettyä kattavaa mielipidettä tilanteesta. Kirjoittajan mukaan Suomessa ei ole olemassa mitään keinoja saada kansan mielipidettä esille. Suomella ei ole vapaita sanomalehtiä tai vapautta kutsua koolle kokouksia, joissa voitaisiin keskustella tilanteesta ilman Venäjän kontrollia.¹⁵⁸ Sensuuri olikin Suomessa 1850-luvulla vahvaa ja sanomalehdistöä tarkkailtiin ahkerasti. Erityisesti liian ruotsimielisiä kirjoituksia sensuroitiin.

Venäjä suoritti monia toimia katkaistakseen Suomen yhteyttä vanhaan emämaahansa Ruotsiin 1800-luvun alkupuolella. Esimerkiksi kaupankäyntiä Ruotsiin pyrittiin vähentämään ja Venäjää kohti lisäämään tullien avulla. Samoin raha yritettiin vähitellen vaihtaa Ruotsin kruunusta ruplaan. Nämä muutokset kuitenkin tapahtuivat molemmat hyvin hitaasti.¹⁵⁹ Muilla osa-alueilla erkaantumista Ruotsista ajettiin kuitenkin nopeammin. Muuttoa Ruotsiin hankaloitettiin ulkomaanmatkakielolla 1830-luvulla ja erityisesti opiskelijoita yritettiin estää lähteä suorittamaan opintonsa Ruotsissa matkustuskielloilla. Venäjä pyrki myös pakottamaan mahdollisimman monia hankkimaan koulutuksensa Suomesta tai Venäjältä Ruotsin sijaan vaatimalla viranhaltijoilta kotimaisia tutkintoja.¹⁶⁰ Vaikka sensuuri suomessa kävi yhä vahvemaksi 1800-luvun loppua kohden, oli se jo selkeästi läsnä 1855. Suomen kielellä ei ollut luvallista julkaista mitään muuta kuin uskontoon ja talouteen liittyvää aineistoa ja poliittisten vallanpitäjien arvostelua sensuroitiin.¹⁶¹ Skandinavismien ajatuksia pyrittiin myös sensuroimaan.

Sensuuri oli huomattavissa erityisesti yliopistossa, jonka opiskelijoiden piirissä myös skandinavismien ajatus oli suosituin. Muutamia Helsingin yliopiston opiskelijoita uhkasi erotus yliopistosta, koska he osallistuivat skandinavisiin opiskelijakokouksiin Ruotsissa 1840-luvulla.¹⁶² Vuoden 1843 Uppsalan kokoukseen osallistuneita suomalaisopiskelijoita erotettiin Helsingin

¹⁵⁷ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 209, 6.9.1855.

¹⁵⁸ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

¹⁵⁹ Engman 2009, 143–144.

¹⁶⁰ Engman 2009, 150.

¹⁶¹ Kurumäki 2013, 89–90.

¹⁶² Björk.Winberg 2021, 22.

yliopistosta. He saivat kuitenkin jatkaa opintojaan annettuaan syykseen, että he eivät olleet kiinnostuneet Skandinavian yhdistämisestä, vaan hakivat inspiraatioita fennomaanisille aatteille.¹⁶³ Jää epäselväksi oliko tämä heidän todellinen aatteensa, mutta on mielenkiintoista, että Venäjä näki skandinavismia ja Suomen lähentymisen skandinaavia kohden suurempana uhkana kuin fennomanian ja Suomen sisällä heräävät kansallisaatteet.

Pamflettien kirjoittaja Emil von Qvanten karkotettiin Suomesta pamflettiensa *Fennomani och Skandinavismen* vuoksi. Hän julkaisi Ruotsissa suomalaisista sensuroiduista lehtiartikkeleista koostettuja teoksia, joita salakuljetettiin Suomeen. Monissa näistä kirjoituksista vaadittiin valtiopäivien koolle kutsua, joka tapahtuikin lopulta 1863.¹⁶⁴ Venäjän määräämällä sensuurilla oli näin paljon vaikutuksia Ruotsista saapuvien ajatusten leviämiseen ja nämä nähtiin myös ongelmana Venäjälle. Aatteita, jotka lähensivät Suomea vanhaan emämaahansa, haluttiin karsia, erityisesti aikana, jolloin Krimin sota oli tuonut Ruotsin osallistumisen sotaan lähemmäs kuin pitkään ennen sitä. Samaan aikaan myös Suomessa kansallisuusaate lähti kasvamaan laajasti 1850-luvun aikana ja erityisesti sen jälkeen. Tällöin Venäjä alkoi nähdä myös suomen kielen, jonka kehitystä Venäjä ei tätä ennen ollut ottanut vakavasti, uhkana.

Lehdistön ja von Qvantenin mielipiteissä sensuurista Suomessa on sama pohja. *Svenska tidningen* syyttää von Qvantenin asioiden yksinkertaistamisesta ja kyseenalaistaa miten hän voi puhua koko kansan mielipiteestä, kun sensuuri maan sisällä on niin vahvaa. Von Qvanten kuitenkin puhuu tästä samasta ongelmasta. Hän kuvailee Suomen tilannetta sanoin:

*Men, fråga vi, hvad kunna vi nu i grunden veta om Finnlands verkliga stämning? I ett land, der man nästan är belägrad af Rysk militär, kringspejad af hemliga spioner, der man under närvarande tid knappast vågar hviska sina innersta tankar åt hvarandra, der pressen, förstummad, endast är ett mekaniskt echo åt de sannfärdiga Rysska bulletinerna*¹⁶⁵

Von Qvanten ei siis selvästi itsekään usko, että Suomessa voidaan ilmaista mielipiteitä vapaasti. Hän kuitenkin uskoo, että Suomen sisällä kytee vahva viha Venäjää vastaan.

¹⁶³ Egorov 2023, 77.

¹⁶⁴ Kurumäki 2013, 90.

¹⁶⁵ Von Qvanten 1855b, 16.

Von Qvanten pyrkii teksteissään vakuuttamaan ruotsalaisia ajatuksesta, että Suomen valtaaminen ja takaisin liittäminen samanlaiseen asemaan, kuin joka maalla oli ennen 1809 ei ole mahdollista. Hän kuvailee pamfletissaan Suomen kansallisuusaatetta, miten aate vahvistui Ruotsista irtautumisen jälkeen ja on vahvasti kehittynyt keinona erottaa suomalaiset venäläisistä. Hänen mukaansa on kuitenkin väärin ajatella, että tämä kansallisuuden henki katoaisi, jos Venäjän valta väistyisi ja hallitsija olisi taas Ruotsi.¹⁶⁶ Von Qvanten jatkaa, ettei tämä suomalainen kansallisuusaate ole ainoastaan Suomen suomalaisten tai fennomaanien liike vaan myös ruotsinkielisten. Hänen mukaansa Ruotsista irtautumisen jälkeen Suomen ruotsinkieliselle väestölle on alkanut tiedostamattomasti kehittyä omaa *suomalaista henkeä ja luonnetta*.^{167 168} Von Qvanten kuvailee suomen suomalaisten ja ruotsalaisten suhteen lähentyneen huomattavasti ja kuvailee suhdetta suomessa asuvien suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä nykyään paljon läheisemmäksi kuin ruotsalaisten ja Suomen ruotsinkielisen väestön välejä.¹⁶⁹

Mielipidettä siitä haluaisiko tavallinen kansa liittyä takaisin osaksi Ruotsiin on vaikea selvittää. Suomi oli 1850-luvulla hyvin vahvasti maaseutuyhteiskunta ja suuri osa suomenkielisistä sai elantonsa maataloudesta. Poliittinen, kulttuurillinen ja taloudellinen valta olivat 1800-luvun loppupuolelle saakka vahvasti ruotsinkielisten säätyläisten vallassa. Tämä vähemmistö toimi välittäjänä Venäjän hallinnon ja talonpoikien välillä.¹⁷⁰ Venäjän vallan alla kuitenkin esimerkiksi talous parani Suomen alueella huomattavasti ja kansa tuskin toivoi lisää sotaa Suomen alueelle, jota Ruotsin hyökkäys väistämättä toisi. Jos sota Ruotsin kanssa olisi syttynyt, olisi vanhaa emämaata vastaan taisteleminen ollut monille vastenmielinen ajatus. Ruotsin auttaminen taas toisi ongelmia Venäjän kanssa ja voisi pahentaa uhkaa Venäjän tiukkenevasta kontrollista. Niinpä Ruotsin osallistuminen sotaan ei ollut toivottua Suomessa.¹⁷¹ Tämä on huomattavissa reaktioista, joita Suomessa syntyi Englannin pommittaessa Suomen rannikkoa. Taistelut ajoivat Suomen kansaa pois päin lännestä ja enemmän kohti Venäjää. Tämä myös huomattiin Venäjällä ja sitä käytettiin vahvasti propagandassa länttä vastaan.¹⁷² Kieli aiheutti myös omat kysymyksensä. Suomen liittyessä osaksi Venäjää 1800-luvun alussa talonpojat toivoivat, että

¹⁶⁶ Von Qvanten 1855b, 32.

¹⁶⁷ Alkuperäistekstissä: *finsk anda och karakter*

¹⁶⁸ Von Qvanten 1855b, 32.

¹⁶⁹ Von Qvanten 1855b, 32–33.

¹⁷⁰ Nieminen 2006, 197.

¹⁷¹ Barton 2009, 179.

¹⁷² Mylly 1989, 108.

hallinto pysyisi ruotsinkielisenä. Tämän on kuitenkin arvioitu johtuvan enemmän halusta säilyttää vanhoja tapoja ja liian suurten muutosten pelosta, kuin lojaaliuudesta Ruotsia kohtaan.¹⁷³

Suomi oli kulttuurisesti alkanut 1800-luvun kuluessa etäännyä Ruotsista. Vaikka hallinnon ja kulttuurielämän perusta oli sieltä kotoisin, koettiin Ruotsissa herännyt goottilaisuus sekä uusromantiikka vieraiksi Suomen eliitin joukossa. Suomen sisällä heränneet omat kansallisromanttiset ajatukset kasvattivat tätä kuilua entisestän.¹⁷⁴ Suomen eliitin tilanne oli hankala. Toisaalta Ruotsin perintö ja siltä periytynyt kulttuuri vaikuttivat vahvasti Suomessa. Erityisesti 1850-luvun alussa liberaalit aatteet vyöryivät Ruotsista Suomeen, niiden joukossa myös skandinavismien aate. Vaikka näillä aatteilla oli vaikutusta Suomen poliittiseen kenttään, oltiin valitsevaan tilanteeseen yleisesti tyytyväisiä.¹⁷⁵ Näinpä esimerkiksi skandinavismien aate ei ikinä Suomessa saanut kovin suurta kannatusta taakseen. Liberaalien mielissä Venäjän valta nähtiin ehdottomasti pahana, Venäjä edusti kaikkea sitä barbarismia, jota lännen sivistys vastusti. Venäjä nähtiin takaperoisena maana, johon Ruotsin sivistyksen omaava Suomi nyt kuului.¹⁷⁶ Kuitenkin Venäjän vallasta oli saatu myös paljon vapautta ja päätösvaltaa ja pelättiin, että jos Suomi kääntyy liian länsimaiseksi, menetetään tämä vapaus. Suurin osa liberaaleja ajatuksia kannattavista näki lojaaliuuden Venäjälle keinona saada kehittää Suomen omaa kulttuuria rauhassa.¹⁷⁷ Näin skandinavismien kaltaiset ajatukset yleensä jäivät vain pienien ryhmien yrityksiksi.

Von Qvanten myös kertoo pamfletissaan uskovansa vahvasti, että tällainen liittouma ilman valtausta olisi mahdollinen. Hän puhuu Suomessa vallitsevista mielipiteistä Ruotsista ja kuvaa monen vielä muistavan kaiken köyhyyden ja kurjuuden, jota Suomi sai kokea Ruotsin aikana. Hän kuitenkin korostaa, että Ruotsi on kehittynyt paljon 1800-luvun alun aikana. Ruotsissa yhteiskunnalliset olot ja koulutus ovat parantuneet, kun taas Suomessa pysyneet melko paikallaan.¹⁷⁸ Von Qvanten myös huomauttaa, että Suomen huonot kokemukset sota-ajoista Ruotsin vallan aikana eivät välttämättä toistuisi, jos Suomi liitetään liiton Ruotsin kanssa ilman valtausta. Suomessa oltaisiin paljon myönteisempiä taistelemaan Venäjää vastaan oman

¹⁷³ Engman 2018, 101.

¹⁷⁴ Grandell 2020, 120.

¹⁷⁵ Mylly 1989, 106.

¹⁷⁶ Mylly 1989, 107.

¹⁷⁷ Nieminen 2006, 64.

¹⁷⁸ Von Qvanten 1855b, 35.

itsenäisyyden puolesta kuin Ruotsin osana ja Ruotsin puolesta.¹⁷⁹ Von Qvanten uskoo, että Suomi ja Ruotsi, jotka toimisivat yhteistyössä, saisivat taakseen myös kansan kannatuksen.

Von Qvanten puhuu myöhemmässä pamfletissaan lyhyesti käytännön esimerkeistä, miten hallinto yhdistetyn Suomen ja Ruotsin välillä toimisi. Hänen ajatuksensa on, että mailla olisi yhteinen kuningas, jolla olisi perustuslaillinen vastuu armeijasta ja laivastosta sekä maiden yhteisistä diplomaattisista suhteista muihin maihin. Myös tulli- ja postilaitos olisivat yhteisiä. Näille olisi myös jaettuna yhteinen budjetti. Verotus ja kansalaisten talous, hallinto ja lainsäädäntö taas olisi von Qvantenin mukaan pidettävä erillisinä Suomen ja Ruotsin välillä.¹⁸⁰ Von Qvantenin suunnitelmista löytyy paljon samankaltaisuuksia C.J.V Almqvistin kirjoittamiin suunnitelmiin Skandinavian unionin rakentumisesta. Almqvist kirjoitti 1840-luvulla useisiin lehtiin, muun muassa *Aftonbladetiin* artikkeleja Skandinaavisen unionin puolesta. Artikkeleissa hän ehdottaa käytännön ratkaisuksi esimerkiksi tullin ja postin yhdistymistä sekä puolustuksen yhteistyötä.¹⁸¹ Von Qvantenin ajatukset eivät siis olleet uusia. Hän seurasi aikanaan monia muita skandinavisteja ja sai heiltä inspiaraatiota omiin ajatuksiinsa. Hän itse kirjoittaa pamfletissaan lähinnä Suomen ja Ruotsin yhdistymisestä, mutta todennäköisesti toivoi, että myöhemmin nämä yhdistyisivät samalla tavalla Tanskan kanssa. Tällöin oli hyvä, että hänen ehdottamansa malli sopii jo olemassa oleviin ajatuksiin Skandinavian unionista.

Svenska tidningen keskittyy vahvasti kritisoimaan näitä von Qvantenin perusajatuksia unionille. Lehden kirjoittajan mukaan yhteinen kuningas ei voisi toimia tällä lailla. Jos kaksi valtiota ovat periaatteessa itsenäisiä mutta eivät kuitenkaan, johtaisi se helposti suuriin ongelmiin. Hän vertaa tätä Ruotsi-Norja liittoon ja toteaa tällaisen kahden tavallaan itsenäisen, tavallaan yhtenäisen maan liiton johtavan tilanteeseen, jossa mailla ei ole mitään tekemistä keskenään paitsi ongelmat. Kahden täysin itsenäisen maan liitto hän pitää kuitenkin tätä pahempana, jos osa on yhteistä ja osa ei.¹⁸² Lehti argumentoi, että yhteisesti päätettävistä asioista tulisi helposti riitaa. Yhteisesti rahoitetuista hallintoelementeistä ei päästä sopuun, jos toinen maa haluaa laittaa enemmän rahaa laivastoon ja toinen postilaitokseen. Tällöin on vaikea päästä sopuun kun kumpikin osapuoli itsepäisesti tukisi omaa näkökulmaansa.¹⁸³ Lehdessä kyseenalaistetaan

¹⁷⁹ Von Qvanten 1855b, 36.

¹⁸⁰ Von Qvanten 1855b, 39–40.

¹⁸¹ Burman 2008, 260.

¹⁸² Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

¹⁸³ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

miten tällaisessa liitossa voidaan mitenkään tehdä päätöksiä, jos unionin osapuolet ovat riittäisiä niin kuka tekee päätöksen, yhteinen kuningas?¹⁸⁴ Lehti selvästi ei siis usko yhtenäisen päätöksenteon syntymiseen. Yksi suurimmista kritiikin aiheista, joka *Svenska tidningenin* kirjoittajalla on yhdistymistä vastaan on, että se veisi molemmilta osapuolilta, Suomelta ja Ruotsilta vapautta tehdä itsenäisiä päätöksiä. Osapuolten tulisi sopia keskenään kaikesta ja ajautua kompromisseihin. Lehden kirjoittajalla on hyvin vähän uskoa, että kahden itsenäisen valtion välille saataisiin toimivaa yhteistyötä.¹⁸⁵

Svenska tidningenissä esiintyy myös ajatus, että Ruotsi ei haluaisi liittoa Suomen kanssa, koska maa on kyllästynyt tällaisiin liittoumiin. Artikkelissa kirjoittaja esittää ajatuksen, ettei liitovallion muodostaminen Suomen ja Ruotsin välille poistaisi riippuvuutta naapurimaasta. Hän myös palaa aiemmin esitettyyn ajatukseen, että Suomen itsenäisyys toiveet ovat alun perin Venäläisten istuttamia ajatuksia, joilla pyritään luomaan eroa Suomen ja Ruotsin välille. Kirjoittaja palauttaa myös lukijan mieliin Suomen sisällä syntyneen vastustuksen emämaataan kohtaan Ruotsinvallan aikana ja kysyy, vähenisivätkö Anjalan-liiton kaltaiset Venäjän juonittelemat ilmiöt tällaisen liiton kautta? Hän pelkää, että Suomen kokoisessa pienessä valtiossa tällaisia juonia punovat henkilöt voisivat helposti päästä valtaan senaatissa ja tällöin Ruotsin tulisi sietää heidän mukansa oloaan.¹⁸⁶ Lehden kirjoittajan pelkona tällaisesta liitosta on, että Suomen yhteys Venäjään pysyisi vahvana ja että Venäjällä olisi edelleen suuri mahdollisuus vaikuttaa Suomessa. Artikkelin kirjoittaja nostaa kuitenkin esille, että jos tällaisia Venäjä mielisiä elementtejä ilmenisi suuremmassa Ruotsin valtiossa, olisi ne helpompi haudata ja saattaa merkityksettömämmiksi, koska ne jäisivät aina selkeästi vähemmistöksi.¹⁸⁷ Näin lehden kirjoittaja alkaa luoda perusteluja sille, miksi Suomea ei tulisi liittää itsenäisenä valtiona vaan palauttaa se Ruotsin provinssiksi.

Svenska tidningen ei torju ajatusta Suomen ja Ruotsin yhdistämisestä täysin. Lehti ei suoraan ota kantaa siihen, pitäisikö Ruotsin liittyä sotaan vai ei, mutta se nostaa esille 12. syyskuuta, miten vahva valtio yhdistynyt Ruotsi ja Suomi voisi olla. Suomi voisi tehdä Ruotsista vahvan valtion, jos se voitaisiin saattaa takaisin osaksi Ruotsia. Hän kommentoi miten Ruotsin väkiluku kasvaisi suuresti liiton myötä ja näin vahvistaisi Ruotsin asemaa. Lehti kirjoittaa uskovansa,

¹⁸⁴ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska tidningen* Nro. 209, 6.9.1855.

¹⁸⁷ Ibid.

että pulitoista miljoonaa suomalaista ja kolme ja puoli miljoonaa ruotsalaista *skulle erbjuda Europa en front, som ingåfve respekt.*¹⁸⁸ Kirjoittaja jatkaa *Skulle icke båda östra och vestra "jättar" tänka sig två gånger för, innan de öfverfölla den?*¹⁸⁹ Näin on nähtävissä, että myös Ruotsin lehdistössä on mietitty hyötyjä, joita voisi ilmentyä, jos Suomi ja Ruotsi olisivat yhteinen puolustus linja Venäjää vastaan. Kirjoittaja kuitenkin toivoo, että Suomi liitettäisiin Ruotsiin täysin. Hän kuvailee tätä todelliseksi liitoksi ja itsenäisen Suomen liittämistä kuihtuneeksi ja haljenneeksi versioksi, jota Von Qvanten ja fennomaanit tarjoavat.¹⁹⁰ Kirjoittaja siis vahvasti vastustaa Von Qvantenin esittämiä ajatuksia liittoumasta, mutta näkee hyödyn Suomen takaisin valtauksessa.

Lehti myös epäilee vahvasti, ettei Suomen tavallisen kansan suhtautuminen Ruotsiin ole yhtä negatiivista kuin on annettu ymmärtää. Hän puhuu Suomen liittamisestä osaksi Ruotsia ilman Suomen itsenäisyyttä ja loukkaantuu von Qvantenin kuvatessa tätä itsekkääksi. Lehden kirjoittaja ei siis näe, että Ruotsi ottamalla Suomen takaisin osakseen tekisi mitään väärää tai mitään jossa Suomessa protestoitaisiin paljon vastaan. Hän kysyy eikö Suomi voisi tyytyä olemaan taas osa Ruotsia? Kirjoittaja nostaa esille Ruotsin alueita, jotka on liitetty aikoinaan osaksi Ruotsia, kuten Skåne ja Småland, ja kommentoi miten nämä alueet ovat tyytyväisiä osaansa Ruotsin alueina. Eikö Suomi voisi olla yhtä tyytyväinen, maalla kuitenkin on jo historia Ruotsin vallan alla, toisin kuin näillä alueilla oli.¹⁹¹ Tällainen kommentti lehdeltä osoittaa selvästi, ettei lehdessä otettu millään lailla vakavasti Suomessa heräävää kansallisuusaatetta taikka uskottu että Suomessa ihmisille olisi alkanut muodostua oma kansallinen identiteetti.

Von Qvanten kuitenkin näki Suomen liittämisen itsenäisenä hallintona osaksi Skandinaavista unionia kaikkein parhaana vaihtoehtona. Hän toivoi Suomen irrotettavaksi Venäjältä, mutta näki samalla Suomen kansallisen liikkeen niin vahvana ja myös oikeutettuna, ettei Ruotsin tulisi eikä sillä olisi hyviä mahdollisuuksia yrittää vallata Suomea. Von Qvanten myös toteaa Suomen sisältävän skandinaavisen unionin olevan paras ratkaisu Euroopalle. Hänen mukaansa, jos Suomi perustaisi itse oman kuningaskuntansa, olisi maa heikko ja läntisten valtojen olisi jatkuvasti valvottava sitä. Jos Suomi taas olisi osa skandinaavista unionia, ratkeaisi ongelma

¹⁸⁸ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska Tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Fennomani och Skandinavism af Peder Särkilax, *Svenska Tidningen* Nro. 214, 12.9.1855.

¹⁹¹ Ibid.

itsestään.¹⁹² Ruotsi, Tanska ja Norja nähtiin osana läntistä Eurooppaa, jolloin sitomalla Suomen osaksi näitä, siirtyisi Suomi automaattisesti kohti länttä. Samoin von Qvanten näkee, ettei tämä liittovaltio olisi uhka muulle läntiselle Euroopalle, koska toisilleen vastaavina itsenäisinä maina, se ei lähtisi valtaamaan uusia alueita väkivallalla.¹⁹³

Kysymys Suomesta ei koko 1800-luvun alkupuolen aikana täysin kadonnut keskustelusta. Erityisesti skandinavismia kannattavat opiskelijat pitivät sitä yllä kokouksissaan. Hekään eivät kuitenkaan olleet täysin yksimielisiä asiasta. Osa näki, että Suomi on nyt siirtynyt pois Skandinavian vaikutuspiiristä. Se on menetetty Venäjälle eikä se enää kuulu keskusteluun. Skandinavisen unionin tulisi sen sijaan keskittyä Tanskaan, Ruotsiin ja Norjaan. Toiset taas näkivät, että skandinavismien tulisi taistella lännen sivistyksen puolesta, mikä tarkoittaisi erityisesti Suomen takaisinvaltausta Venäjältä. Erityisesti C.V.A Strandberg puhui opiskelijakokouksissa 1840-luvulla tämän puolesta.¹⁹⁴ Nämä ajatukset toistuvat selkeinä noin kymmenen vuotta myöhemmin Emil von Qvanten kirjoituksissa. Ei ole vaikeaa nähdä, miten von Qvanten näki skandinavismien ja Suomen kansallisuusliikkeen mahdollisen yhdistymisen ja mistä hän sai toivoa, että Suomi voisi kohota omaksi kansakseen ja saada yhtenäisyyttä ja tukea Skandinavian unionilta, joka näin loisi vahvan, yhtenäisen ja länteen suuntaavan pohjoisen Euroopan.

Skandinavian maista Ruotsilla oli ehdottomasti suurin syy ottaa Suomi osaksi Skandinavian unioni keskustelua. Tanskan puolesta Suomi oli esiintynyt vain silloin tällöin puheissa unionin puolesta, kulttuurisen skandinavismien aikana. Norjassa Suomen takaisin valtaus ja Krimin sotaan osallistuminen eivät saaneet yhtä suurta kannatusta. Vaikka osa näki Skandinavian unionin, johon myös Suomi kuuluisi mahdollisuutena Norjalle saada lisää omaa päätösvaltaansa, näyttäytyi tilanne usein myös uhkana Norjan kasvaneelle autonomialle. Samalla Norjalla ei ollut samanlaista historiaa Venäjän kanssa, joka olisi saanut maata kaipaamaan iskua Venäjää vastaan.¹⁹⁵ Norja, jonka kanssa Ruotsi oli jo eräänlaisessa liitossa, ei koskaan kokenut ajatusta skandinaavisesta unionista yhtä positiivisena kuin Ruotsi ja Tanska. Skandinavismien alkuvaiheessa kulttuurisen skandinavismien kannattajia oli Norjassa useita ja Norjasta osallistui myös

¹⁹² Von Qvanten 1885b, 57.

¹⁹³ Von Qvanten 1855b, 57.

¹⁹⁴ Hillström & Sanders 2014, 102–103.

¹⁹⁵ Barton 2009, 178.

opiskelijoita skandinaaviin kokouksiin. Skandinavismien muuttuessa poliittiseksi alkoi se kuitenkin Norjassa pian näyttäytyä uhkana maan omalle kasvavalle nationalismille.¹⁹⁶

Von Qvanten pyrkii pamfletissaan perustelemaan, miksi Suomi tulisi liittää osaksi Ruotsia, ei vallata. Tämä on se pointti, mihin hänen koko ensimmäinen pamflettinsa pyrki luomaan pohjaa. Von Qvanten näki tärkeänä, että Suomi tunnustetaan omana alueenaan ja yhdenveroisen Ruotsin rinnalla. Hän ei halua, että Ruotsi ottaa Suomen takaisin samaan asemaan, mikä maalla oli ennen, vaan että Suomi voitaisiin liittää omana valtionaan skandinaaviseen unioniin. Juuri tämän vuoksi skandinaavinen unioni on äärimmäisen tärkeä hänelle, koska hän näkee, että tämä voisi mahdollistaa Suomen itsenäisyyden, jota hän ei usko Suomen voivan muuten saavuttaa.

Lehdistöstä erityisesti *Svenska tidningen* on vahvasti unioni ajatusta vastaan. Lehti ei koe, että Ruotsi hyötyisi tällaisesta liitosta. Lehti näkee kuitenkin hyötyjä Suomen ja Ruotsin yhdistämisessä. Tämä tekisi lehden mukaan pohjoiseen Eurooppaan taas vahvan valtion. Lehti ei näe Suomessa vähitellen alkanutta kansallisuusaatteen heräämistä varteenotettavana ja siksi ei ymmärrä miksi Suomelle ei sopisi tulla taas osaksi vanhaa emämaataan. Suomessa valitsi vahva sensuuri tänä aikana, joten maan mielipiteitä Ruotsista taikka Venäjältä on hankala selvittää. Molemmat von Qvanten, sekä lehdistö myös nostavat tämän esille. Suomessa kuitenkin moni näki Venäjän myötäilyn turvallisempänä vaihtoehtona, joka myös antaisi mahdollisuuksia Suomen omalle kehitykselle.

Tutkija Mircea-Cristian Ghenghea on kuvaillut, että lopulta skandinavismien suurin vihollinen päätyi olemaan nationalismi. Ruotsi ja Tanska molemmat löysivät menneisyydestään yhdistäviä tekijöitä ja mytologiaa käytettiin, kun etsittiin kulttuurisia yhteyksiä maiden välillä. Samaan aikaan kuitenkin nationalistiset aatteet käyttivät tätä samaa historiaa ja mytologiaa kummankin maan oman nationalismien kehityksessä. Tämä teki yhtenäisyyden löytämisen haastavammaksi maiden välillä ja aiheutti esteitä poliittisen skandinavismien etenemiselle.¹⁹⁷ Tämä sama kehitys oli käynnissä myös Norjassa ja Suomessa. Suomen kansallisuusaate erityisesti toi ongelmia skandinavismien ajatukselle keskittyessään vahvasti suomen kielen vahvistamiseen. Tämä ajoi rakoa Suomen ja Skandinavian välille. Tämä sama ongelma nousi myös von Qvantenin vastaan. Hän pyrki etsimään Suomen menneisyydestä asioita, jotka yhdistivät sen Ruotsiin, mutta

¹⁹⁶ Lindgren 1959, 48–49.

¹⁹⁷ Ghenghea 2014, 140.

korostivat kuitenkin sen itsenäisyyttä. Tämä ei sopinut yhteen samaan aikaan Suomessa kohoaviin ajatuksiin Suomen kansakunnasta.

4 Lopuksi

Emil von Qvanten oli hankalassa paikassa puhuessaan suomalaisen kansalaisliikkeen puolesta. Hän pyrki esittämään Suomen kansana, joka voisi lopulta kohota omaksi valtiokseen, mutta samalla hän pyrki yhdistämään tämän liikkeen Ruotsista vaikutteita ottavaan liberalismiin. Hän halusi Suomen nousevan omaksi kansakseen ja olevan liitossa Ruotsin kanssa. Näiden ajatusten vuoksi hän sai vahvaa kritiikkiä molemmista, Suomesta ja Ruotsista. Ruotsissa ei nähty, että Suomen kansallinen herääminen olisi varteenotettava liikehdintä ja se nähtiin Venäjän tuottamana propagandana erottaa Suomea ja Ruotsia. Fennomania nähtiin vain irtonaisena kieliaatteena, jota ei voitaisi yhdistää muihin Euroopan kansallisuusliikkeisiin. Suomen ei nähty omaavan omaa historiaa tai kulttuuria, ja sen sivistyksen nähtiin olevan täysin Ruotsin ansiota ja nyt Suomi käänsi selkäänsä Ruotsille olemalla uskollinen Venäjälle. Samaan aikaan Suomessa von Qvantenin ajatukset nähtiin liian Ruotsi-mielisinä. Erityisesti J. V. Snellman piti von Qvantenia ruotsimielisenä, johtuen suuresti hänen ajatuksistaan säilyttää ruotsi hallinnon kielenä. Von Qvantenille Skandinavian unioni, jonka hän toivoi toteutuvan riippumatta siitä, liittyisikö Suomi siihen vai ei, oli tärkeä tavoite. Se myös tarjosi hänen mielestään täydellisen mahdollisuuden Suomelle irtautua Venäjästä. Hän ei nähnyt, että Suomella olisi mahdollisuuksia itsenäistyä yksin ja liittovaltio entisen emämaan kanssa oli ratkaisu, jossa Suomi saisi kehittyä rauhassa.

Von Qvanten käyttää kuvauksia Suomen menneisyydestä ja kansalaisista osoittaakseen Suomen kansan kehitystä ja identiteettiä. Hän kuvailee suomalaisten eroja ruotsalaisiin ja huomauttaa eroja suomalaisessa rodussa muihin kansoihin, lähinnä Ruotsiin. Hän myös puhuu ruotsin kansasta sivistyneempänä ja kehittyneempänä kansana ja siksi korostaa, että Ruotsin tulisi kehittyneempänä valtiona auttaa Suomea kohoamaan länsimaiseksi sivistysvaltioksi. Tälle kehitykselle suurimmaksi uhaksi nousee Venäjä ja sen mukanaan tuoma idän barbarismi, joka uhkaa imaista myös Suomen mukaan takaperoiseen kehitykseen.

Lehdistön vastauksista löytyy sympatiaa von Qvantenin kirjoituksille, mutta niissä korostuu myös epäusko suomalaisen kansallisuusaatteen kehitykseen. Erityisesti *Svenska tidningen* näkee Suomen kansallisuusaatteen ja fennomanian Venäjän juonena luoda kuilua Suomen ja Ruotsin välille. Lehdet *Aftonbladet* ja *Svenska tidningen* omaavat erilaisia lähestymistapoja Suomen kehitykseen. *Aftonbladet* on myötämielisempi kehitystä kohtaan ja ihailee sitä

kehitystä, jota Suomessa on tapahtunut vuoden 1809 jälkeen. Kuitenkaan lehti ei hyväksy Suomessa heränneitä väitteitä, että Suomen kehitystä olisi ollut olemassa jo ennen tätä.

Svenska tidningen taas torjuu Suomen kehityksen ankarammin. Tämä lehti myös myöntää, että Suomeen on syntynyt kirjallisuutta ja kulttuuria, mutta ei usko suomalaisen kansallisidentiteetin kehitykseen. Erityisesti lehti pitää epäuskottavana ajatusta, että ruotsinkielinen väestö olisi alkanut kehittää identiteettiään suomalaisena. Lehti pitää fennomanian liikettä Venäjän ruokkimana keinona etäännyttää Suomea Ruotsista. Lehden retoriikka on hyvin torjuvaa ja toisin kuin *Aftonbladet*, joka ajoittain myönsi ymmärtävänsä von Qvantenin mielipiteitä, puhuu *Svenska tidningen* hyvin aggressiivisesti von Qvantenin ja fennomaaneja vastaan. Fennomaaneja lehdistä kumpikaan ei nimeä vaan puhuu heistä vain yhtenäisenä ryhmänä. Siksi ei ole helppoa tietää kenen puheista lehdistö puhuu. Kuitenkin J.V Snellman oli yksi äänekkäimmistä fennomaaneista tänä aikana ja hän oli usein napit vastakkain Ruotsin lehdistön kanssa. On siis todennäköistä, että hän on ainakin yksi henkilö joka lehdistössä oli mielessä puhuttaessa fennomaaneista.

Kielikysymys loi Suomen tilanteessa haasteita. Suomessa monet kansallisuusaatteesta innostuneet, kuten Snellman, halusivat kohottaa Suomen kielen sivistyneistön kieleksi ja näkivät sen keinona kohti koko alueen sivistämistä. Suomessa kielestä oli syntynyt ahkeraa keskustelua. Toiset näkivät Suomen kielen vain osana kansankulttuuria, jonka kautta haettiin tietoa suomalaisuudesta ja suomen menneisyydestä, mutta jonka ei uskottu kohoavan miksikään sitä tärkeämmäksi. Tällä ajattelulinjalla oli myös von Qvanten, joka näki Suomen kielen merkkinä Suomen kansan olemassaolosta ja korosti erityisesti kielen selviytymistä vieraan vallan alla vuosisatojen ajan. Hänen sanojensa mukaan kieli kuvaa suomalaisilta kansaa, mutta näkee ruotsin kielen sinä sivistyksen kielenä, joka Suomessa tulisi pitää.

Kieli oli myös aihe, jonka voidaan nähdä erottavan Suomea skandinavista unionista. Muut unionin kielet, ruotsi, tanska ja norja ovat samaa kieliperhettä ja hyvin samankaltaisia keskenään. Kielien samanlaisuus mahdollisti, että henkilöt saattoivat keskustella keskenään ja jakaa helposti toisten maiden sanomalehtiin ajatuksiaan. Tämä näkyy skandinavismien tutkimuksessa edelleen, monet skandinavismia koskevat teokset sisältävät artikkeleja kaikilla näillä kolmella kielellä. Suomi ei kielensä puolesta sovi tähän yhtälöön. Kieli erottaa maata muista kolmesta. Kaikki, kuten von Qvanten, eivät kuitenkaan nähneet tätä ongelmana. Sen sijaan Suomen

ruotsinkielinen säätyläistö yhdisti Suomea Skandinaviaan. Suomenkielisenä von Qvantenin argumentti kielen yhtäläisyydestä olisi kadonnut.

Krimin sota vaikutti suuresti skandinavismiin ja kysymykseen Suomen tilanteesta. Syy miksi von Qvanten julkaisi pamflettinsa juuri vuonna 1855 oli todennäköisesti Krimin sota. Von Qvanten pyrki innostamaan Ruotsia kohoamaan vastustamaan Venäjää. Hän käyttää hyväkseen Ruotsin historiaa Euroopan suurvaltana ja pyrki herättämään ruotsalaisissa intoa kohota taas merkittävään rooliin Euroopan valtapelissä. Tässä hän käyttää aseenaan erityisesti Suomen asemaa. Hän pyrki herättämään Ruotsissa toivoa vallata uudestaan takaisin rakas Suomi, joka Ruotsilta ryöstettiin. Ruotsissa Suomen menetys oliksi nähty kovana iskuna, ja erityisesti radikaalimmat skandinavistit näkivät Suomen takaisioton tärkeänä tavoitteena. Hyökkäys Venäjää vastaan olisi myös tarkoittanut länsimaisten arvojen puolustusta, joita Venäjän nähtiin uhkaavan.

Ruotsille olisi kuitenkin ollut suuri päätös osallistua Krimin sotaan. Ruotsi oli vuoden 1809 jälkeen jättäytynyt neutraaliksi. Kuningas Karl XIV Johan asetti hyvin tarkan neutraalin politiikan ja erityisesti pyrki pitämään yllä hyviä välejä Venäjään. Kun hänen poikansa Oskar I nousi valtaistuimelle hänen jälkeen, jatkui neutraali linja. Oskar I ei kuitenkaan kannattanut neutraaliuutta yhtä vahvasti kuin isänsä. Hän oli myös näkemyksissään huomattavasti liberaalimpi ja oli kiinnostunut skandinavismista. Hänen hallintonsa alla liberaalit skandinavistit saivat intoa mahdollisesta muutoksesta. Venäjän vastustus oli myös saanut sodan myötä uutta puhuttua. Sota nähtiin merkinä, ettei Venäjään voinut luottaa ja lännen tulisi puolustautua sen mahdollisia hyökkäyksiä vastaan estääkseen sieltä leviävien ajatusten saapumisen länteen. Suomen siirto pois Venäjän vaikutuspiiristä lännen sivistykseen nähtiin tärkeänä osana tätä. Ruotsi olikin valmislähtemään Krimin sotaan Englannin ja Ranskan kanssa, jos se saisi näin ainakin Ahvenanmaan ja mielellään osan Suomea takaisin. Sota kuitenkin päättyi rauhaan ennen kuin Ruotsi ehti osallistua sotaan.

Von Qvanten jakoi Euroopassa yleisen mielipiteen siitä, että Venäjä oli uhka koko Euroopalle ja uhkasi länsimaisia arvoja ja sivistystä. Venäjän uhkaa haluttiin minimoida ja tämä herätti kiinnostuksen myös Suomen tilannetta kohtaan. Von Qvantenille Krimin sota oli täydellinen tilaisuus pyrkiä erottamaan Suomea Venäjältä ja näin nostamaan Suomi takaisin osaksi läntistä Eurooppaa ja samalla luoden vahvempaa puolustuslinjaa lännen ja idän välille. Lehdistössä Svenska tidningen torjui ankarasti ajatuksen liittovaltiosta Suomen kanssa, mutta näkee hyvät

puolet valtioiden yhdistymisessä. Lehti alkaakin perustella syitä, miksi Suomen ja Ruotsin tulisi yhdistyä ei liittona, vaan yhteisenä valtiona, jota Ruotsi hallitsee.

Moni tutkija näkee skandinavismien ajatuksen kuolleen täysin vuoden 1864 jälkeen. Moni tutkija asettaa skandinavismien tutkimuksensa 1830-luvun ja vuoden 1864 välille. Suomi putoaa skandinavismien ajatuksesta usein pois jo aiemmin, Krimin sodan päättymisen jälkeen. Suomi kääntyi enemmän kohti uskollisuutta Venäjälle ja alkoi taistella oman kansallisuutensa puolesta ja synnyttää sisäisiä keskustelujaan kehityksestään ja esimerkiksi kielikysymyksestä. Skandinavismi hautautuu liikkeeksi joka lopulta epäonnistui ja jäi eri maiden kansallisuusaatteiden alle. Monet historioitsijat ovat ohittaneet sen epäonnistuneena yrityksenä unionista.

Oliko liike kuitenkin epäonnistunut? Skandinavismien ajatuksen nousevat pinnalle usein 1900-luvun alussa, sekä toisen maailmansodan aikana. Samanlaista liikehdintää liittoa kohtaan ei enää synny, mutta skandinavismien synnyn aikaa muistellaan. Samalla nyt 2000-luvulla pohjoismaiden välit ovat hyvin läheiset. Maat muodostavat keskenään Pohjoismaiden liiton ja ihmiset ja ajatukset liikkuvat vapaasti maiden välillä. Pohjoismaat nähdään erillisenä osana muusta Euroopasta. Pohjoiseen Eurooppaan ei ikinä syntynyt sellaista liittovaltiota, kuin von Qvanten ja skandinavistit toivoivat, mutta itsenäisten valtioiden välillä on vahva liitto, jonka nähdään syntyneen yhtenäisestä menneisyydestä, kielestä ja kulttuurista. Pienellä tavalla alkuperäisen kulttuurisen skandinavismien juuret ovat edelleen näkyvissä pohjoisessa Euroopassa.

Lähteet

Alkuperäislähteet:

Aftonbladet Tukholma, Kungliga biblioteket 1855.

Svenska tidningen Tukholma, Kungliga biblioteket 1855.

Von Qvanten, Emil: *Fennomani och Skandinavism Förra häftet. Om Finland och dess sednaste utveckling*. Zacharias Häggström, Tukholma 1885a.

Von Qvanten, Emil: *Fennomani och Skandinavism Sednare häftet. Kunna Sverige och Finland åter förenas?*. Zacharias Häggström, Tukholma 1855b.

Tutkimuskirjallisuus:

Alapuro, Risto: *State and Revolution in Finland*. Brill, Leiden 2019.

Auvinen, Eero: *Krimin sota, Venäjä ja suomalaiset: siviilit rannikoiden puolustajina ja sen vaikutus sotatoimiin sekä Venäjän suomensuhteisiin*. Turun yliopisto, Turku 2015.

Badem, Candan: *The Ottoman Crimean War, 1853–1856*. Brill, Boston 2010.

Barton; H Arnold: *Essays on Scandinavian History*. Southern Illinois University Press, Carbondale 2009.

Toim. Barnard, Allan; Spencer, Jonathan: *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. Routledge, Lontoo 2010

Björk-Winberg, Mikael: Opposition from Abroad: Emil von Qvanten and Finnish Scandinavism in the Mid-Nineteenth Century. *Journal of Finnish Studies* Vol 24, No. 1–2, 2021, 16–41.

Burman, Anders: Vår lyckligaste tanke. C. J. L Almqvist om skandinavismen. *Scandia* Vol 68, No. 2, 2002, 249–275.

Egorov, Evgenii: The Russian Empire and Scandinavism. Grasping a moving target, 1840–1864. Toim. Hemstad, Ruth; Stadius, Peter, *Nordic Experiences in Pan-Nationalism: A Reappraisal and Comparison, 1840–1940*. Taylor & Francis Group 2023, 76–95.

Enefalk, Hanna: *En patriotisk drömvärld: Musik, nationalism och genus under det långa 1800-talet*, Uppsala universitet, Uppsala 2008.

Fewster, Derek: *Visions of past glory: nationalism and the construction of early Finnish history*, SKS, Helsinki 2006.

Fredriksson, Gunnar; Strand, Dieter; Hadenius, Stig; Gustafsson, Karl Erik: *Aftonbladet – en svensk historia*, Tidens Förlag, Stockholm 1980.

Ghenghea, Mircea-Cristian: About Pan-Scandinavianism. Reference Points in the 19th Century (1815–1864). *The Romanian Journal for Baltic and Nordic Studies* Vol. 6 No. 2, 2014, 127–145.

Grandell, Jens: *Från ett årtionde i Finland: August Schauman, republikanism och liberalism 1855–1865*. Finska Vetenskaps-Societeten, Helsinki 2020.

Gustafsson, Karl Erik; Rydén, Per: *A History of the Press in Sweden*, Nordicom-Svergie, Göteborg 2010.

Gustafsson, Karl Erik; Rydén, Per; Nordmark, Dag; Johannesson, Eric; Petersson, Birgit: *Den svenska pressens historia II Åren då allting hände (1830–1897)*. Ekerlids förlag, Tukholma 2001.

Harvard, Jonas; Hillström, Magdalena: Media Skandinavism: Media Events and the Historical Legacy of Pan-Skandinavism, Toim. Harvard, Jonas; Staduis, Peter. *Communicating the North: Media Structures and Images in the Making of the Nordic Region*, 2013.

Toim. Hillström, Magdalena; Sanders, Hanne: *Skandinavism. En rörelse och en idé under 1800-talet*. Makadam förlag, Halmstad 2014.

Holmberg, Åke: *Ruotsi vuoden 1809 jälkeen*. Gummerus, Jyväskylä 1966.

Høyer, Svennik; Pöttker, Horst: *Diffusion of the News Paradigm 1850-2000*. Nordicom, Göteborg 2005.

Iko, Per: Not Neutral but rather close to war. Toim. Raugh, Harold E. Jr. *Nations at war: Why do nations participate in wars, and why not?* G.S. Rakovski National Defense Academy, Sofia 2014 1–7.

Toim. Immonen, Kari; Ollitervo, Sakari: *Herder, Suomi, Eurooppa*. SKS, Helsinki 2006.

af Malmberg; Mikael: *Neutrality and state-building in Sweden*. Palgrave, Tukholma 2001.

Klinge, Matti: *Från lojalism till rysshät* Söderström & C:o, Tammisaari 1988.

Kuldkepp, Mart: National Revanchism at a Critical Juncture: Sweden's Near-Involvement in the Crimean War as a Study in Swedish Nationalism, *Scandinavica* Vol. 58, Nro. 2, 2019, 115–133.

Kuldkepp, Mart: Scandinavian Neutrality in the Crimean War. Toim. Badem, Candan. *The Routledge Handbook of the Crimean War* Routledge, Lontoo 2021.

Lindgren, Raymond E.: *Norway-Sweden: Union, Disunion and Scandinavian integration*, Princeton University Press, Princeton 1959.

- Mylly, Juhani: *Traditio Järjestelmä Symbloit Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta*. Turun yliopisto, Turku 1989.
- Nieminen, Hannu: *Kansa seisoi loitompana. Kansallisen julkisuuden rakentuminen Suomessa 1809–1917*. Vastapaino, Tampere 2006.
- Nordin, Svante: *Sveriges moderna historia*. Natur & Kultur, Tukholma 2019.
- Neuman, Iver B.: Russia as Europe's other. *Journal of Area Studies*, Vol. 6, Nro. 12, 1998, 26–73.
- Engman, Max: *Pitkät jäähyväiset: Suomi Ruotsin ja Venäjän välissä vuoden 1809 jälkeen*. WSOY, Helsinki 2009.
- Engman, Max; Koski, Kari: *Kielikysymys. Suomenruotsalaisuuden synty 1812–1922*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsinki 2018.
- Kalleinen, Kristiina: *Valtionaamun aika Suomen suurruhtinaskunta 1809–1863*. Gaudeamus 2023.
- Katajisto, Kati: *Isänmaamme keisari: Eliitin kansallisen identiteetin murros ja suomalaisen isänmaan rakentuminen autonomian ajan alussa*. Helsingin yliopisto, Helsinki 2008.
- Kemiläinen, Aira: *Suomalaiset, outo pohjoinen kansa: Rotuteoriat ja kansallinen identiteetti*. SHS 1994.
- Kemiläinen, Aira: *Finns in the Shadows of the "Aryans": Race Theories and Racism*. SHS 1998.
- Kurunmäki, Jussi: On the difficulty on being a national liberal in nineteenth-century Finland. *Contributions to the History of Concepts* Vol. 8, Nro. 2, 2013, 83–95.
- Lindgren, Anna-Riitta; Lindgren, Klaus; Sari, Mirja: From Swedish to Finnish in the 19th century: a historical case of emancipatory language shift. *International journal of the sociology of language* Nro. 209, 2011, 17–34.
- Wahlbäck, Krister: *Jättens andedräkt: Finlandsfrågan i svensk politik 1809–2009*. Atlantis, Tukholma 2011.
- Toim. Westrin, Th: *NORDISK FAMILJEBOK KONVERSATIONSLEXIKON OCH REALENCYKLOPEDI* Tukholma, 1909.
- Wrangel, Ewert: *Svenska folket genom tiderna*, Tidskriftsförlaget Allhem, Malmö, 1939.

Muut lähteet:

Biografiskt lexikon för Finland -tietokanta, Svenska litteratursällskapet i Finland.

<https://blf.fi/index.php>

Svenskt biografiskt lexikon (SBL)-tietokanta, Svenska Riksarkivet. <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Start.aspx>